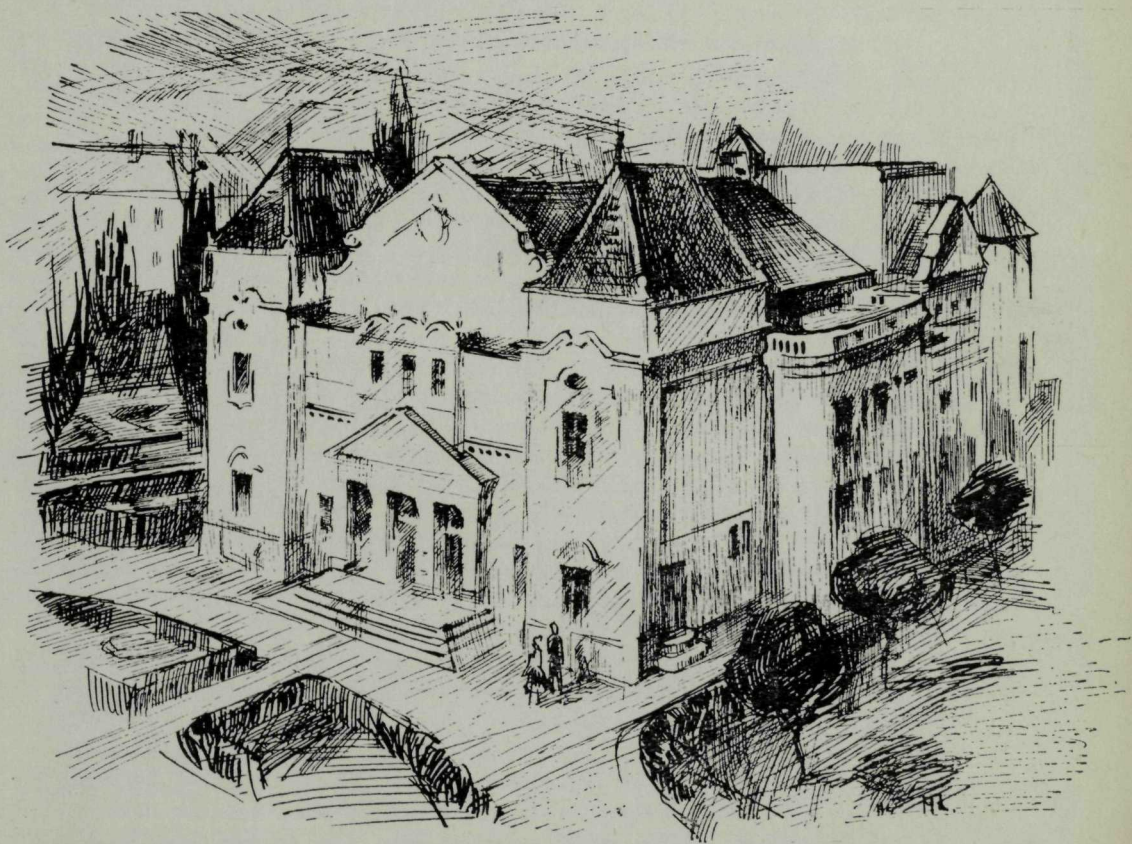

JÁSZKUNSAĞ

A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT SZOLNOK MEGYEI SZERVEZETÉNEK FOLYÓIRATA

1962 MÁRCIUS

VIII. EVFOLYAM 1. SZ.

Az 50 éves szolnoki színház

A szolnoki Szigligeti Színház épülete a Tisza partján, szép parkkal övezett részen fekszik. Közvetlenül mellette van a Tisza Szálló, az Alföld legszebb szállodája, amelytől fűtését és világítását is kapja. Kényelmes, szép környezetben áll a színház 50 éves épülete, amelynek külsejét és belső berendezését is ebben az évben fogják – a Megyei Tanács VB jelentős támogatásával – korszerűsíteni.

A szolnoki színház történetében hosszú és nehéz út vezetett ideig. Hiteles feljegyzések szerint Szolnokon 1875-től kezdve tartanak rendszeresen színházi előadásokat. Ugyanis abban az évben jelent meg először olyan társulat, amely hosszú időre meggyökerezett ebben az – akkor még a főterén is nagyon falusias – kis városkában. A Kossuth tér sarkán lévő *Febérló* vendégfogadó feldíszített színjében volt az első színi előadás. Hatalmas tömeg nézte végig Egressy Béni *Két Sobri* című színdarabját. A színészeket meglepte a kedvező fogadtatás, az első siker. Szívesen maradtak itt sokáig, és jöttek el újra évről évre. Rövidesen szűknek bizonyult a színi előadásokra különben is alkalmatlan kocsmái szín. Ezért a mai színház háta megett lévő ún. *Vigadó utca* mentén álló „nyári színházba”, egy elég tágas és nagy tömeg befogadására alkalmas faépítménybe helyezték át 1876-ban színhelyüket. A „Scheftsikert” néven ismert hely a kor viszonyaihoz képest alkalmas lehetett ünnepi előadásokra is, hiszen az 1876-ban megalakult megye első közgyűlését is ott tartotta. S mivel a színház jó üzletet jelentett az akkori vendéglőnek, a tulajdonos ugyanazon a telken „kőszínházat emelt, mely egyéb népes összejöveteleknek, báloknak, gyűléseknek céljaira is szolgált, ha a színházi előadások szüneteltek. De éppen a több irányú rendeltetésénél fogva színelőadások tartására kevésbé volt alkalmas.”¹ Ez az 1892-ben épült kőépület azonban nem sokáig szolgálhatott a színészek hajlékául, mert csendőrlaktanya részére vették igénybe. „És ahol tegnap Rátkai Sándor, Falussy István, Ujváry Miklós nemes, tiszta művészetében gyönyörködött a publikum és sorozatos előadások vitték diadalra a Katalinl, Drótostóttal, Vig özvegygel, Tavasszal a bécsi operettet, holnap hontalanná lett Thalia és kakastollas csendőrök találtak benne otthont.”²

A szolnoki színházi élet azonban, ha nagy nehézségekkel is, de ment tovább. Az újonnan épült Nemzeti Szálloda tánctermet, amelyet ma a Vörös Csillag Mozi üzemeltet, használták fel színházi előadások megtartására. Ez a táncvigalmakra alkalmas helyiség azonban nem felelhetett meg sokáig alkalmi színháznak sem, hiszen – bár modern épület és modern helyiség volt akkor – a színház csak szoronghatott benne. Nem volt hely a zenekarnak, sűgónak. Ezek a szorult helyzetek vetették fel azt a gondolatot, hogy teremtsenek végleges hajlékot a szolnoki színháznak. A mind szélesebben megnyilvánuló óhajnak adott kifejezést Lippe Vilmos törvényszéki bíró gr. Festetics Andorhoz, a vidéki színészet országos felügyelőjéhez írt levelében 1904

novemberében, amelyben beszámol arról a társadalmi mozgalomról, „mely egy állandó jellegű, korszerű színházépület létesítése iránt a közönségben élénken meg van”.³ S – igen helyesen – érdeklődött aziránt, hol épültek új színházak, ahonnan a színház építésével összefüggő kérdésekre nézve szükséges tájékozódást megszerezhessék. A kapott válaszban a vidéki színészet felügyelője „megjelölte azon városokat, hol közelebb színházakat építettek s egyszersmind a szolnoki állandó színház biztos létesítése érdekében igen becses útmutatásokat adott és *nyári színház építését ajánlotta szilárd anyagokból, az állandóság jellegével*”.⁴

1905 februárjában Szolnok város képviselőtestülete magáévá teszi a színház építésének gondolatát, és egy bizottságra bízva az ügy intézését, mely az alábbiakban állapodott meg:

„1-ször: hogy a színház építését, tekintettel első rangú nemzeti és kulturális rendeltetésére, feltétlenül szükségesnek tartja.

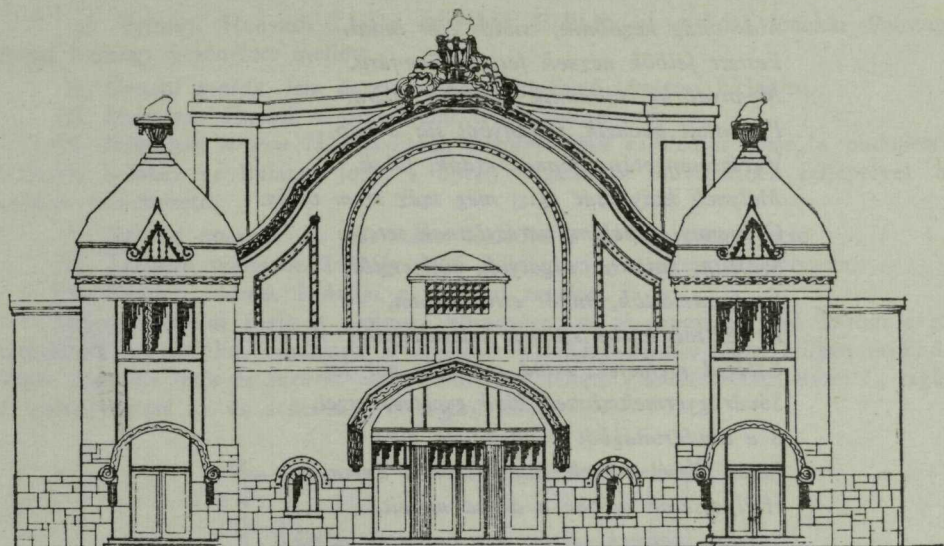
2-szor: a színház figyelemmel nemzeti és közművelődési fölötté nagy horderejű hivatására, társadalmi egyesülés útján, azonban az állam, a vármegye és a város erkölcsi és anyagi támogatásával létesítessék.

3-szor: a színház létesítésének előmunkálataként a szükséges tervek, költségvetések, építési leírások, az épület helye meghatározandó, színpártoló egyesület létesítendő.”⁵

A színpártoló egyesület rövidesen megalakult. Választmányi tagjai sorában a művésztelep részéről ott találjuk Fényes Adolf, Szlányi Lajos és Zombory Lajos festőművészeket is.

Rövidesen kitűnik, hogy a színházépület összköltsége kb. 170 000 koronát is elér, amelyből az állam először 60 ezer, később 100 000 koronát vállal, de tizenöt évi részletekben. Az építkezés megindításához pedig sürgősen szükség van a teljes összegre. Szolnok város adja a telket, azonkívül 20 ezer koronát. A többit gyűjtésből és kölcsönökből fedezik. Ennek törlesztéséül – miután az állam kikötötte, hogy „az évenként itt működő színészetnek a színházat ingyen, minden bérfizetés nélkül kell átengedni”⁶, s jövedelem nem volt várható a bérleti díjából – arra gondoltak, hogy a tavaszi és őszi színházi időnyen kívül mozielőadások céljára is használni fogják az épületet. Ily módon szereztek 60 ezer koronát, 10 évi mozielőadás bérleti díjaként.

Megindulhatott tehát az építkezés. *Spigel Ferenc* és *Englerth Károly* budapesti építészek tervei alapján 1911 áprilisában rakták le az új épület alapjait. Gyors iramban haladt az építkezés és 1912 tavaszán már készen is állt az épület, amelynek kőműves, asztalos, lakatos, mázólo munkáit *Bede Antal* szolnoki építész végezte, a villamos világítást pedig *Láng* és *Patak* szolnoki cég szerelte. A bemutatott homlokzati tervrajzról világosan látszik, hogy a színházépület a kor jellegzetes stílusának, a szecessziónak jegyeit viseli. (1. ábra.) S a közölt fénykép, amely az épület elkészülte utáni időből való, hiszen a környék is rendezetlen körülötte, érthetővé teszi a korabeli véleményt, amely leszögezi, hogy „jóleső érzéssel mutathatunk különösen a belső berendezés, az öltözők, páholyok, nézőterek elhelyezésénél a tervezés zsenialitására. Az előcsarnok tágas és minden igénynek megfelelő, a közlekedés könnyű és célszerű. A színház városunk népességéhez képest 800 látogatót fogadhat magába. Páholy: 25, zsöllye és földszinten 305, az erkély székeken 272 ülőhely van; a többi látogató befogadására a tágas karzat és a földszint aülőhelyei szolgálnak”.⁷ De tárgyilagosan megállapítják azt is, hogy a színház „külső díszítése szerény, valamint kívánatosabb lett volna magát az épületet is magasabb szintre és magasabb méretben emelni. Sajnos, hogy eme törekvéseknek meg az anyagi erő korlátoltsága szabott határt. Ami hiány itt mutatkozik, legkevésbé

1. ábra: A szolnoki színház homlokzati tervrajza 1911-ből.

sem lehet a tervező építészek rovására írni. Számot kellett vetni úgy a tervezésnél, mint a kivitelnél eme korlátolt anyagi erővel, s feltenni a kérdést: szerényebb külsővel most a jelen időben akarjuk-e birni a színházat, vagy annak megalkotását a jövő nemzedék számára tartani fenn. Szerencsére a hivatott tényezők az első kérdésre válaszoltak „igen”-nel’.

A közölt fénykép azt mutatja, hogy külső homlokzata, ha szerény is, de egységes stílust tükröz, és a korabeli egyszerűbb szecessziós épületkülsők között sikeresnek mondható.

1912 április 20-án került sor a szolnoki állandó színház ünnepélyes megnyitására. Erre az alkalomra Szép Ernő, a finom tollú fővárosi költő ünnepi prólogust írt és olvasott fel. Érdeemes közreadni ezt a kevésbé ismert költői megnyitót:

„Körülnézünk itten álmétkodó szemmel,
Milyen fényesség és együtt mennyi ember,
Milyen ünnepi csönd, mily rendkívüli este,
Új nagy ház, falai ragyogóra festve,
Mennyezete ékes, bársonyos a párkány,
Csillag ragyog, vagy maga a napsugár tán?
Felzendült a villany kristály lombozatja,
Szórja tündérfényét büszke, friss falakra,
Páholyok fészkébe, földszint mezejére,
Fel a karzatra s le az elbújt zenére,
És a nagy függönynek bezárt kapujára,
Két szárnya mögött, mint mesék kapuin túl,

Más világ kezdődik, csudás élet indul.
Festett felbők néznek festett fűre-fára,
Mennydörög, villámlik ügyelő szavára,
Pamutból havazik, villanyból süt a nap,
Varázscsengetésre jönnek erdők, falak,
Melynek kinyílását száz, meg száz szem várja.
Ó mennyi rejtelem, varázslatnak tetsző:
Szulfita, kulissza, sűgőlyuk, süllyesztő.
És ti idejöttök, mikor este vagyon,
Itt leültök körbe szépen, hallgatagon,
Kitágul szemetek, mind csak ide néz fel,
Sóvár gyermekszívvel, bívő gyermekésszel,
S e tündérvilágból a műsának ajka
Innen mesél néktek, mint régen a dajka.
Hallgassátok szépen a dajka meséit,
S mint gyermekkorban, úgy bigyjetek nékik,
Szemetek elfárad a nappali lázban,
Sugározzon majd fel este a színbázban.
Lelketek lankasztja a gond, meg a vétek,
E szebbik világban itt megjürösszétek.
Nézzétek a festett eget, pingált rózsát,
S bigyjétek el kérlek, hogy ez a valóság.
Nézzétek szent bittel a komédiásra,
Aki nektek önönmagatokat játssza.
Sóbajotok szálljon, könnyetek eredjen,
Áldott kacagásnak gyöngyszeme peregjen.
Gyönyörködjétek, ha száll a táncnak lába,
Andalodjatok el bűvös muzsikába.
Szívetek olvadjon szerelem dalába,
Árva magyar nyelvnek gyönyörű szavába,
Szálljon a magyar dal, szálljon a magyar szó,
Legyen mint az erdők vihara, vibarzó,
Legyen komoly, mint az oltárok kótája,
Legyen tüzes, mint a cimbalom nótája,
Legyen édes, mint a violának méze,
Legyen gyenge, szép, mint gerlice nyögése.
Szóljon a magyar szó e gyönyörű házba,
Nevünk trombitálva, bírünk harsonázva,
Áradjon, öntsön ki innen dicsősége,
Mint a Tisza, mikor kiönt, s nem látszik a vége...”⁸

S bizonyára érdeklődésre tart számot az új színház ünnepélyes felavatásának másora is:

„I. *Nyitány*. Hunyadi László operából. Előadja a színházi zenekar Palotay Antal karnagy vezénylete mellett.

II. *Ünnepi prólóg* Írta és elmondja Szép Ernő fővárosi hírlapíró.

III. *Hymnusz*. Énekli a színtársulat teljes személyzete.

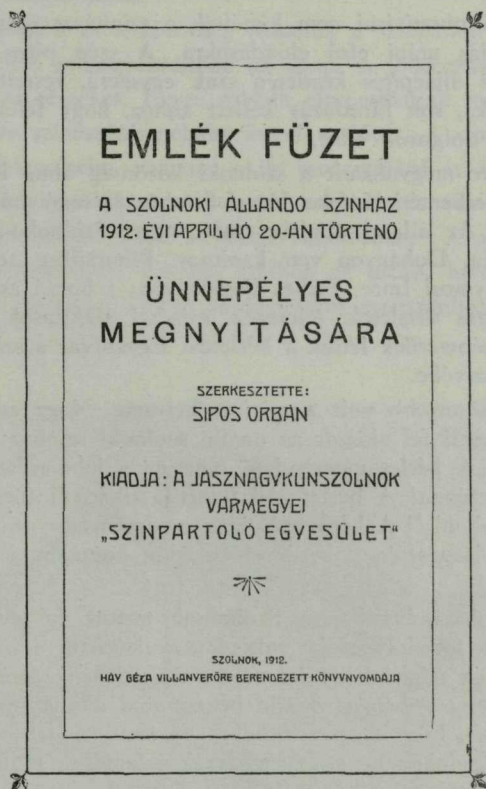
IV. *Bánk-bán dráma II. felvonása*. Ivánffy Jenő és Pethes Imre, a budapesti Nemzeti Színház és Balassa Jenő, a bpesti Vígszínház művészeinek felléptével a színház személyzete.

V. *Bolond operette II. felvonása* Előadja a színház személyzete.

VI. *Tartuffe színjáték*. Ivánffy Jenő felléptével a színház személyzete.

VII. *Rákóczi induló*. Előadja a színházi zenekar.”⁹

Talán érdekelni fogja a szolnoki közönséget az is, hogy az első három évről szerződött színtársulat, amelynek a vezetője *Maribázy Miklós* volt, milyen erőkből állott. *Ladányi Imre* és *Szentes János* rendezők mellett a művészi személyzet 24 tagú, a karszemélyzet 20, és a zenekar 18 tagból állott.

A szolnoki állandó színház megnyitása alkalmából kiadott emlékfüzet címlapja.

A megnyitó előadás nagy sikere felvirágoztatta a színházi életet, de az I. világháború és az utána következő évek gazdasági romlása nagyon nehezé tette a színházi munkát.

Fontos lépés volt a színházépület fejlődésében a 20-as évek közepén végrehajtott átalakítás és belső felújítás, amely ugyan belsőleg modernizálta a színházat és köz-

ponti fűtéssel is ellátta a Tisza Szálló előtt furt artézi kút 58 C°-os vizéből, de a külsején végzett átalakítások az egységes és szerény szecessziós külsőt rosszul sikerült keverék stílusú épületté alakították. A földszinti állóhelyeket megszüntették és a páholyok alatti részt is ülőhelyekkel látták el, de nem tudták eltüntetni a színháznak egy szerkezeti hibáját, azt ugyanis, hogy az előtérből csak az utcán keresztül lehet az erkélyekre feljutni. Reméljük, hogy a most sorra kerülő nagyobbmértvű korszerűsítés megoldja ezt a problémát is.

A részlegesen megújított színházban nem sokat játszhattak a színészek, mert évente csak 6-8 hetes színházi évad volt. Szegedi, kecskeméti vagy újpesti vándortársulat ütött itt rövid időre tanyát, de a Horthy-korszak a vidéki színészet és közönség részére egyaránt kilátástalan volt. Sem anyagiak, sem művészi megbecsülés nem segítette a művészek munkáját. Pedig érdemes volna részletezni, hogy ezekben az időkben is milyen színészek szerepeltek rendszeresen Szolnokon. Az idősebb színházlátogatók még nagyon jól emlékezhetnek a fiatal *Páger Antal*, *Ladányi Ferenc*, *Horváth Tivadar*, stb. remek szolnoki szereplésére.

A II. világháború pusztításai nem kímélték a színházat sem. Még élénken emlékszem a felszabadulás utáni első előadásokra. A szép piros bársonyfüggönynek a fele hiányzott, s az újjáépítés kezdetén csak egyszerű, festett vászonnal lehetett kiegészíteni. Sok munka, sok fáradozás kellett ahhoz, hogy feléledjen a színház, és tóra nyissa kapuit a dolgozók előtt.

1949-ben végre megvalósult a szolnoki közönség álma is. Állandó társulattal a kecskeméti Katona József Színház 84 tagú művészgardával kezdte meg féléves műsorát. Az állami színház csatát nyert Szolnokon. Olyan előadások, mint *A kertész kutyája*, *Dohányon vett kapitány*, *Filmcsillag*, stb.; olyan színészek, mint *Márki Géza*, *Solymosi Imre*, *Pethes Ferenc*, stb., s hozzá addig még Szolnokon soha nem látott pompás díszletek, jelmezek, színészi alakítások azt eredményezték, hogy rövid idő alatt népszerűek lettek a bérletek. Egyszóval a színház belopta magát a szolnoki közönség szívébe.

1950-51-ben már könnyebb volt a színház helyzete. Nagy energiával indul meg a bérletezés. Ekkor merül fel először az önálló szolnoki színház terve is. A Szolnok Megyei Néplap írja: „A bérlet megrendelő ívében ez a jelmondat világít: A kultúra fegyver a dolgozók kezében! A bérletezési felhívás sikerétől függ az is, hogy lesz-e állandó színház Szolnokon”.¹⁰ A bérletezés igen eredményes volt. A színházi évadban 131 előadásnak 47 770 látogatója volt, és ehhez még hozzájön a 88 tájéloadás 24 172 látogatója.

Az 1951-52-es színházi évadban a Szolnokon tartott 376 előadásnak 159 065 és a 141 tájéloadásnak 49 390 látogatója volt. S sorolhatnánk részletesen a sikeresnél sikeresebb darabokat és színházi évadokat, de csak néhány fontosabb dátumot szeretnék megemlíteni.¹¹ 1954-55-ben az önálló békéscsabai színház megteremtésével lehetősége nyílt Szolnoknak, hogy megteremtődjék az önálló saját színháza, mely ekkor vette fel a Szigligeti Színház nevet. A tanácsok jelentősen támogatják a színházat, és épületét jelentős költséggel tatarozzák.

1956 szeptemberében, az új évad megnyitásakor a szolnoki színház is – a többi vidéki színházhoz hasonlóan – közelebb került a tanácsokhoz. S a Megyei Tanács segítsége még jobban megmutatkozott a következő években. Nemcsak a műsorpolitika helyes irányításában, a megnövekedett anyagi támogatásban, hanem a közönség szervezésében is.

A Szolnok Megyei Tanács VB irányítása alá került Szigligeti Színház feladatait jelölte meg az évad megnyitásakor *Fodor Mibály* vb-elnökhelyettes: „E feladatot pártunk jelölte meg, amikor – népünk felemelkedésének programját hirdetve – célul

tűzte dolgozó népünk kulturális igényeinek fokozott kielégítését is. Az új évad megnyitását – tudjuk – sok-sok szervezési és gondos művészi felkészülés fáradságos munkája előzte meg. A nehézségek felett mégis győzedelmeskedni tudtak, mert sokszor közös erővel harcoltunk ellenük. Közösen, mert a színház ma már a tanács színháza, közvetlenül a miénk, annak minden örömével, sikerével, bajával, gondjával egyaránt... A színháznak az új évadban jobban kell betöltenie népnevelő hivatását... azonban nemcsak művészi feladatok megoldását várjuk és kérjük, hanem azt is, hogy illeszkedjenek be a város és a megye társadalmi életébe is, legyenek szolnokiak, érezzék, hogy velünk élve, igazán közénk is tartoznak”.

A színház kollektívája Műsorfüzetük beköszöntőjében erre ígéretet is tesz: „Szeretnénk művészi munkánkkal a város és a megye dolgozóinak életét szebbé, vidámabbá tenni... Szeretetünk, mely a közönség felé árad, találja meg az utat a város és a megye minden dolgozójához”.

S most már a színész és a közönség nemcsak a színpadon és a nézőtéren találkozik egymással, hanem mindgyakrabban az utcán is jóismerősként köszöntik a lassan szolnokivá vált színészeket. Egyre többen elmondhatják magukról azt, amit így fejezett ki egyik jeles színészünk néhány évvel ezelőtt: „A dolgozók minden rétege között jóbarátaim, ismerőseim vannak, akik tanácsaikkal is segítenek nehéz munkámban. De ez nem sikerülhetett volna, ha művészetem minden igazságát nem a néző szívébe akarnám vésni. Ezek a közeli ismerőseim, ... akik eleinte csak tapsaikkal segítettek a nézőtérről, később, amikor az utcán, hivatalokban, üzemekben találkoztunk, őszinte szavakkal adnak további erőt munkámhoz”.

2. ábra: A szolnoki színház eredeti formája korabeli levelezőlapon.

50 esztendő, egy félévszázad múlt el a színház megnyitásától. Jóleső érzés visszatekinteni az ünnepi megnyitó műsorára, s végigtekintve a szolnoki színházi élet múltján, megállani a mánál, amikor tehetséges rendezők és színészek olyan művészileg megoldott előadásokat hoznak színre, mint a Pesti emberek, vagy a Stuart Mária. S mindezt olyan tálalásban, amelyet régebben csak a fővárosi színházakban lehetett látni. A jubileumi évben nyújtott nagyszerű művészi teljesítmények méltó befejezése lesz az elavult színházépület korszerűsítése, ami további művészi fejlődésnek és teljesítményeknek teremti meg a lehetőségét.

Kaposvári Gyula

JEGYZETEK:

1. Emlékfüzet a szolnoki állandó színház 1912. évi április hó 20-án történo ünnepélyes megnyitására. Szerk.: Sipos Orbán. 20. p.
2. Dr. Tóth Tivadar: Thália papjai és papnői. 60. p.
3. Emlékfüzet... 20. p.
4. u. o. 21. p.
5. u. o. 22. p.
6. u. o. 26. p.
7. u. o. 25. p.
8. Szolnoki Színházi Ujság, IV. évf. 1. szám. 1. p.
9. Emlékfüzet... 31. p.
10. Szolnok megyei Néplap, 1951. évf. 8. sz.
11. Kaposvári Gyula: A Szolnoki Szigligeti Színház államosításának tíz esztendeje. — Kéziratban a szolnoki múzeum adattárában.

Javaslat Szolnok–Tiszaliget beépítésére

Szolnok város tiszántúli területe zöld növényzettel, erdővel gazdag terület. Önkéntelenül is arra gondol a tervező, hogy itt bőségesen adott az, ami másutt a városban hiány, s hogy ezt az adottságot ki kell használni. A maga természetes szépségében alkalmas arra, hogy pl. a debreceni Nagycerdő, vagy az újszegedi hatalmas szórakozó park mintájára mi is kiépítsük, ezzel is gazdagabbá tegyük városunkat, s lakosságát a város nagyságához mért színvonalas kulturális, sport- és egyéb létesítményekkel örvendeztessük meg.

A terület nagy, s a rajta elhelyezésre javasolt létesítmények is nagyok olyannyira, hogy ennek a javaslatnak keretében nem is tárgyalhatók teljes egészükben a kívánalmaknak megfelelően, hiszen később úgyis külön téma lesz a strandfürdő, a vidámpark, a csónakázó-tó, az úttörőváros, stb. részletes beépítési elgondolása.

Most csupán az a feladatunk, hogy összegyűjtsük azokat a létesítményeket, amelyeket a megjelölt területen elhelyezni kívánunk, s tájékoztató programot készítünk azok későbbi megtervezhetőségére.

Elgondolásunk a következő:

A Tisza-hídon átérkezve, a 4. sz. főútvonalról leágazást kell adni a jelenleg is már kiépítés alatt lévő úttal, amely a Tisza folyásával nagyjában párhuzamos.

Javaslatunk az, hogy ez az útvonal végleges kiépítésében 2x6 m-es pályával épüljön, közepén 2 m-es zöldsávval. A zöldsávban lennének elhelyezve az ostornyél-lámpák, melyek a két utat megvilágítják.

Első ütemben elegendő lenne az egyik 6 m széles pályát megépíteni, mellette a gyalogjáróval, amelyet a kociúttól szintén legalább 2 m széles zöldsáv választ el.

Először az út jobboldalán kialakításra javasolt létesítményeket kívánjuk tárgyalni sorrendben úgy, ahogy egymásután következnek.

1. Az úttól jobbra, közvetlenül a beérkezés után terül el a *vidámpark*. Jelenlegi kialakításában szűk területen, zsúfolt elrendezésben, tervszerűtlenül kialakított. Javaslatunk az, hogy az út mellett továbbhaladva a Tisza folyásának irányában területét meg kell növelni egészen addig, hogy a Tisza Szállótól induló, és erre a partra érkező átkelőhajók kikötőjétől jövő bekötő út határolja. Ez az új terület a jelenleginek kb. háromszorosa. Javasoljuk az e területen elhelyezett modellező betonkör áttelepítését, hogy a vidámpark bővítését ne gátolja.

2. A vidámpark után következnek a fentebb jelölt *kis bekötő út*, amely lehatárolja a vidámparkot. Ez a kis út leágazás a főutunkról az átkelőhelyhez. A kiképzés lehetőleg aszfaltburkolattal készüljön, hogy az átkelőhelyet taxival is meg lehessen közelíteni.

Az *átkelőhely* összekötné a Tisza Szálló melletti parkterületet és a várost a tiszántúli szórakozóterülettel. Akik igénybe veszik ezt a vízi átkelést, időt és fáradságot kímélnék meg. Feltétlenül javasoljuk a megépítését, mert így a kulturális

és sportlétesítmények megközelítése sokkal kedvezőbb, gyorsabb és hangulatosabb, mint a 4. sz. nagyforgalmú, poros és sokkal hosszabb főútvonalon keresztül.

3. Továbbmenve az úton, nagy, fákkal benőtt terület terül el. Igen alkalmas arra, hogy *sétányokat* képezzünk ki, és meghagyva helyenként a maga vadságában, igen romantikus környezet alakulna ki. (Hasonlóak találhatóak a Margit-szigeten is.) Ezeket a sétányokat helyenként „átszabdalnák” kis utacskák, amelyek a főútról kötnék össze az egyes vállalati üdülő- és strandterületeket.

4. Javasoljuk, hogy a Járóműjavító Vállalat strandfürdőjétől visszafelé, egészen a vidámparkig osszák fel a „gerincen” levő területeket vállalatoknak, s azok építsék be kirándulóhelyekkel, csónakházakkal, *üdülőkkal*. Esetleg pl. mint a Velencei-tónál – ha ez lehetséges –, adjanak magánosoknak kis területeket, hogy hétvégi nyaralókat építhessenek.

Az eddig tárgyalt létesítmények az úttól jobbra esnek, a most következők pedig az út baloldalára kerülnek.

5. A vidámparkkal szemben levő területre a szó szűkebb értelmében vett *sportkombinátot* javasolunk elhelyezni. Az elgondolás magva adott, hiszen jelenleg is van labdarúgópálya. Bővebb elgondolásokat a programtervezetben közlünk.

A főútról, kb. a Tisza Szállóval szemben kiépített átkelőhelytől vezető úttal szemben – amelynek baloldalán a fentebb említett sportkombinát, jobboldalán a strandfürdő területén el – az út tengelyében épülhetne egy strandvendéglő kilátótoronnyal. Ez a strandvendéglő kiszolgálná – később közölt programjavaslat alapján – a strandolókat, a sportrendezvények nagytömegű látogatóit, azonkívül a környéken kirándulókat is.

6. Tehát a sportkombinát – később közölt okok miatt – nem a főútról közelíthető meg, hanem az arról leágazó útról. Ugyanígy erről az útról lenne a *strandfürdő* bejárata is. A strandfürdő – a kapott információk alapján – három ütemben épülne, mégpedig az I. ütemben 3000 fő, a II. ütemben 6000 fő, a III. ütemben 10 000 fő elhelyezésére alkalmas módon.

7. Ebből következik, hogy a *strandvendéglő* megvalósítását is ütemezni kell, hiszen más a látogatottság 10 000, és más 3000 strandoló esetében. Részletesebb követelményeket a programjavaslatban közlünk.

8. Kívánatosnak látszik a két létesítményt – a sportkombinátot és a strandfürdőt – kiszolgáló út tengelyében épült strandvendéglőt *kilátótoronnyal* kombinálni, hiszen erről a helyről nagyszerűen belátható terület a sportkombinát, a strandfürdő, a nagy területű csónakázó-tó és környéke. Igen értékes dísz lehetne a területnek, s olcsón megépíthető.

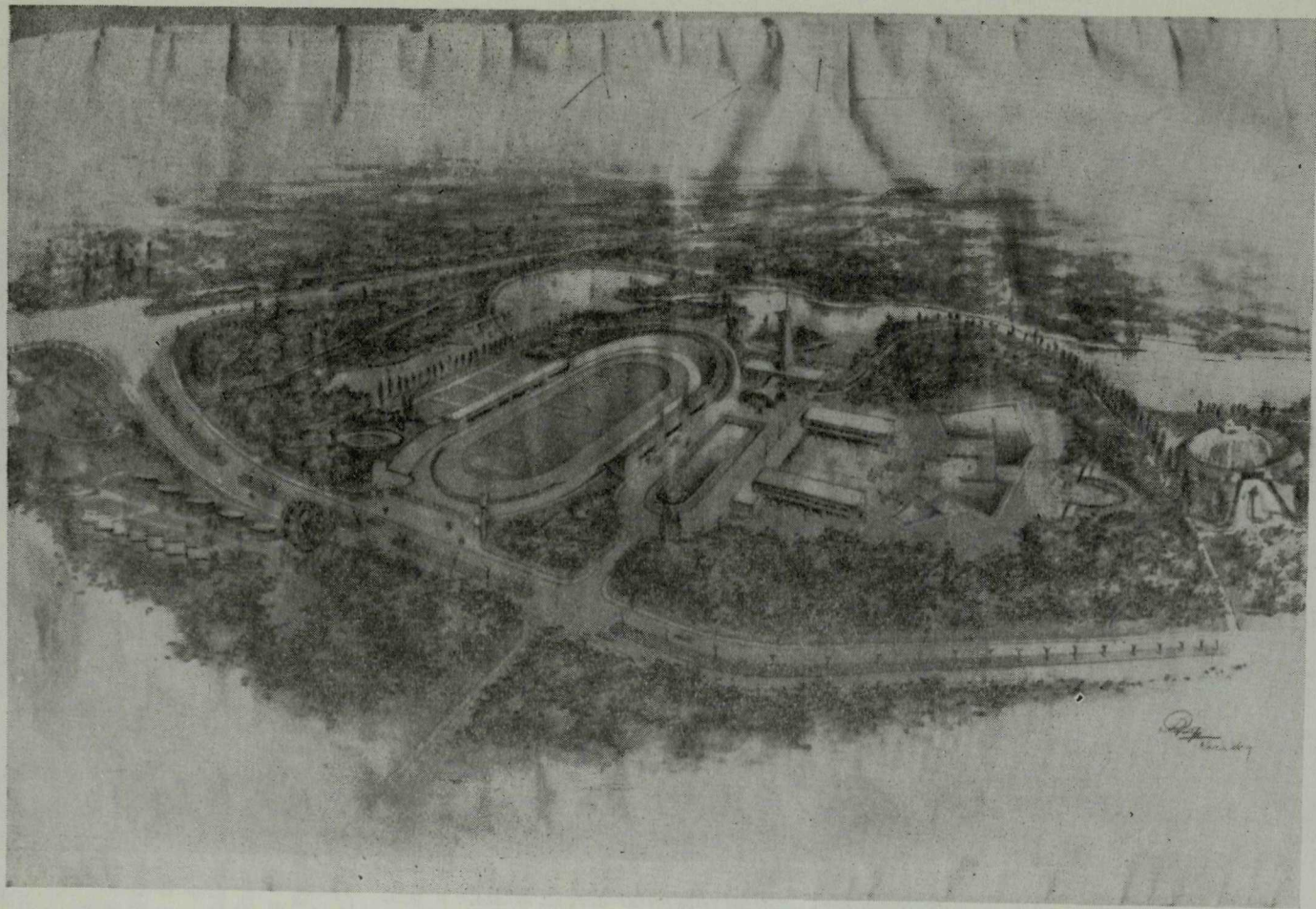
Javasoljuk, hogy a kilátó tetején építsék meg a TIT csillagvizsgálóját.

9. A *csónakázó-tó* tehát közvetlenül kapcsolódnék a strandvendéglőhöz. Alaprajzilag ne legyen kötött. Helyenként szélesebb, máshol keskenyebb víztükörrel folyja körül a sporttelepeket, a strandfürdőt.

10. Épüljön rajta egy *csónakgarázs* – esetleg csónakház –, ahol a csónakokat, kisebb vitorlásokat bérbé lehetne venni.

11. A főútvonalon továbbhaladva, az út baloldalán, a strandfürdő területén túl alkalmas területet kell biztosítani a *vándorcirkuszok* számára. Tudvalevő dolog, hogy Szolnokon ilyen célra megfelelő terület nem áll rendelkezésre. Valamikor az ún. Szénapiacon vertek sátrat. Mióta beépítették ezt a területet, a vasútállomás szomszédságában, vagy a MÁV-sporttelep mellett települnek, azonban elhelyezés, környezet vonatkozásában korszerűtlenül. A javasolt terület alkalmas erre a célra, s miután egyébként is szépen ki lesz építve, hangulatos környezetté válik.

12. Ugyancsak ezen a helyen, kissé beljebb haladva az úton, a baloldalán, ideális zöld környezetben javasoljuk elhelyezni a *szabadtéri színpadot*. Tudjuk, hogy

A Szolnok-Tiszaiget beépítési tervjavaslata alapján készült távlati kép kb. a Tisza Szálló tornyából.

a városban nagy költséggel már megépült egy szabadtéri színpad, s igen nagy költséggel lehet megépíteni egy másikat a Tisza tülso oldalán, de az eddig javasolt létesítmények sem 5-10 évre épülnének meg, hanem hosszabb távlatban. A jelenlegi szabadtéri színpad elhelyezése a nagyvárosi igényeket nem elégíti ki sem elhelyezésében, sem megközelíthetőségével, s így hosszabb távlatban feltétlenül áttelepítendő.

13. Az ezután fennmaradó területet az úttörővárosig *kirándulóhelyként* jelölnék meg a térképen. Nagyon szép, erre alkalmas terület.

14. A 4. sz. főforgalmi útvonalról leágazó főutunk végében terül el az *úttörőváros*. Magja megépült. További fejlesztése kívánatos, hiszen a terület adott, s úgy szólván kevés területi rendezéssel – helyenként irtással – szép úttörővárost lehet és kell kialakítani.

A teljes kiépítésre programjavaslatot tervtanulmányunk részletezi. Előljáróban megjegyezni kívánjuk a következő, igen fontos tényezőt. Az eddig felsorolt létesítmények általában – szinte kivétel nélkül – idényjellegűek (talán még *korcsolyapálya* létesíthető a csónakázó tavon vagy a sporttelepen), az úttörőtábor idényjellegét azonban célszerű lenne megváltoztatni. Nem arról van szó, mintha a nyári táborozást télen is meg lehetne valósítani, hiszen a rövid téli iskolai szünet nem ad alkalmat üdülésre sem, hanem arról, hogy az úttörőtábor nagyobb létesítményeit – szálló, étterem, stb. – fel kell használni télen is. Gondolunk itt tsz-elnökök, vagy szakszervezeti, ill. pártaktívák továbbképzésére, hiszen – tudunkkal – Szolnok környékén nincs erre más, alkalmas lehetőség. Ebből az következik, hogy ezeket az épületeket úgy kell megépíteni, hogy ne csak a nyári időszakban legyenek alkalmasak ott tartózkodásra, hanem a téli, hidegebb időben is.

15. A főút vonal jobboldalán közvetlenül települt a vidámpark. Logikusnak látszik, hogy az úttörőváros kivételével a legtöbb gyermek ezen a helyen fordul meg. Kívánatos egy keskeny nyomtávú *úttörővasút* építése. Ezt, véleményünk szerint, erről a gyermekszórakoztató pólusról kell elindítani. Nyomvonala: a vidámparkból kiindulva, a 4. sz. főforgalmi útvonalról leágazó főutunk (kb. 4-5 m magasról indul) lejtéssel érkezik meg az „árterületre”. Ez alatt a lejtő alatt egy kisebb méretű nyílast – alagutat – képeznénk ki, ahol az úttörővasutat, s a kisebb mérvű gyalogos forgalmat át lehet engedni.

16. Először érintene egy kisebb *játszóteret*. Ezt 16. számmal jelöljük. Majd elhaladna a sportkombinát mögött, érintené, és végighaladna a csónakázó-tó mellett. Továbbmenve, gyönyörű kilátás esik a strandvendéglőre, a kilátóra, a strandfürdőre. Külön élmény a csónakok és vitorlások mozgása a víztükrön. Tovább az úttörővasút mentén érintjük – még mindig a tó partján – a cirkusz, majd a szabadtéri színpad területét, s áthaladva a kiránduló területen – színes látvány –, befordulhat a kisvasút az úttörőtáborba. Ott – esetleg – megtekinthetik a tábort, míg egy következő csoport megérkezik. Akkor azok maradnak, s az előbbieket mennek vissza a vidámparkba. (Ingajárat.) Az úttörőváros előtt fordulót érdemes kiképezni, hogyha a tábort nem minden időben lehet látogatni, visszaforduljon a kisvasút.

Kovács József—Biró József

A Hazafias Népfront szolnoki bizottságának kezdeményezésére nagyarányú tervezés indult meg a Tisza balpartjának beépítésére. Itt közölt cikkünk a szerzők erre vonatkozó tanulmányának bevezető része. A tanulmány – mint ahogyan a szöveg több helyen utal rá – a későbbiekben részletesen kifejti a bevezetőben csupán érintett javaslatokat. A címben említett név – Tiszaliget – a város e részének megjelölésére immár elfogadottnak tekinthető. – Ezért használjuk.

E nagyszabású programon belül az úttörőváros tervét Eliás László diplomatervként készítette el, amelyet a szerzők változatlanul vettek át, úgyhogy e témának kifejtésére őt kértük fel. (Szerk.)

A jövendő szolnoki úttörőváros

Társadalmunk ifjúságának nevelésében, a közösségi szellemnek az általános iskolákban kialakult mértéken túli megismertetésében és gyakorlásában alapvető fontosságú szerepe van az úttörőmozgalomnak. Nálunk közvetlenül a felszabadulás után bontakozott ki, s a tanulóifjúság egyre szélesebb rétegei kapcsolódtak be a mozgalomba, melynek eredményeként a létszám állandóan emelkedett. 1955. évre pl. a kisdobosok és úttörők együttes száma elérte a 928 033 főt, mely az összes tanulók 76⁰/₀-ának felelt meg. Bár az ellenforradalmi időszakot követően a vonatkozásban is volt némi megtorpanás, s létszámuk mind abszolút értelemben, mind az összes tanulók számához viszonyítottan csökkent, az 1957/58. évtől kezdődően újból fokozatosan emelkedett, s 1961-re 775 827 főre nőtt, azaz a tanulóifjúság 55,9⁰/₀-át foglalta magában.

Az úttörőmozgalomnak az ifjúság nevelésében betöltött fontosságát felismerve, illetékesek már 1949. évben elhatározták a főváros területén, a Szabadsághegyen egy olyan úttörőváros létesítését, mely egyrészt a főváros úttörői számára biztosítja a kollektív életforma gyakorlását, másrészt az ország más területén lakó úttörők táborozási lehetőségét is. A tábor létesítésének idejében annak funkcionális, tábor-szerkezeti kialakítására hazai példa egyáltalán nem, de külföldi is vajmi kevés állt rendelkezésünkre, mégis a tábor telepítése – kisebb kifogásoktól eltekintve – helyesen történt, s az ma is jól tölti be funkcióját. Ezen – a főváros területén létesített – úttörővároson kívül azonban egyéb helyen jelentős befogadó képességű hasonló táborhely – figyelmen kívül hagyva a túlnyomó többségükben csak az ifjúság hétvégi szórakoztatását biztosító vidámparkokat és kisebb ligeteket – nem létesült. Tagadhatatlan, hogy a helyi szerveknek ilyen célra fordítható pénzügyi lehetőségei is eléggé korlátozottak voltak.

A tanácsok számára évről évre nagyobb lehetőséget biztosít a helyi erőforrások helyes csoportosítására, a társadalmi erők összefogására, mozgósítására a községfejlesztési alappal való gazdálkodás. Tanácsaink az elmúlt évek folyamán több száz, a lakosság kommunális, kulturális igényeit szolgáló létesítmény felépítésével és üzembehelyezésével bebizonyították, hogy helyesen gazdálkodnak a helyi és társadalmi erőforrásokkal.

A szolnoki városi tanács – a Hazafias Népfront városi bizottságának kezdeményezése alapján – elhatározta, hogy a következő évek folyamán, 1962. évi kezdés mellett, évről évre fokozatosan történő kiépítéssel a Tisza balpartján, a várossal szemben kialakításra kerülő sport- és fürdőkombinát folytatásában egy jelentős – mintegy 500 fős – befogadóképességű úttörővárost létesít községfejlesztési alappal, maximálisan támaszkodva a lakosság és a helyi üzemek dolgozóinak társadalmi összefogására.

Az úttörőváros helye a balparton telepített erdőövezet DNY-i végén, az említett sport- és fürdőkombinát mögött, annak a folyóval párhuzamos irányú folytatásában

terül el. A jóváhagyott program szerint mintegy 200 úttörő – 100 leány és 100 fiú – kerül elhelyezésre végleges jellegű építményben, míg megközelítően 280–300 fő – 100 leány, 100 fiú úttörő és 80–100 kisdobos – sátor-táborban.

Az úttörőváros kialakítására szánt terület domborzati viszonyai nem a legkedvezőbbek: enyhén hullámos, a Tisza partvonalával párhuzamosan alakultak ki magasabb rétegei, s a partra merőlegesen a terep magassága fokozatosan csökken. A parttal párhuzamosan elhelyezkedő legmagasabb rétegek sem alkalmasak azonban arra, hogy rajtuk a létesítendő építményeket közvetlenül a terepre helyezetten lehessen kialakítani. A legmagasabb rétegek ugyanis a tiszai vízmérce 0 pontja felett + 7,5 méteren, Adria felett 86,97 m-en, tehát még mindig az eddig tapasztalt legmagasabb tiszai vízállás alatt, míg alacsonyabb rétegei a tiszai vízmérce 0 pontja felett + 5,0 m-en helyezkednek el.

A Középtiszai Vízügyi Igazgatóságnak az elmúlt fél évszázad tapasztalataira alapított megállapítása értelmében az egész balparti területre évente esetenként árvíz alá kerül. Ezen esetenkénti árvízveszély az egyes magassági rétegekre különböző időszakokként lép fel. Miután 1961 nyarán a balparti terület 7,5 m-es árvíz hullám elleni megvédése megtörtént, így különösen a tiszai vízmércehez viszonyuló, 7,5 m feletti árvízveszély gyakorisága a fontos és lényeges, bár bizonyos talajvizek elleni védekezés szükségessége miatt nem érdektelen az alacsonyabb vízállás sem.

A megfigyelések alapján az alábbi vízállásértékek és gyakoriságuk vonatkoztatható a szóbanforgó területre:

Tiszai vízállás:	Gyakoriság:	Tartósság:	Nyári hónapokban gyakoriság:
+ 6,5 m	1 évenként	11 nap	3 évenként
+ 7,0 m	2 „	7 „	6 „
+ 7,5 m	3 „	5 „	25 „
+ 8,0 m	4 „	3 „	25 „

Fentiekből következően az úttörőváros végleges jellegű magasépítményeit a 7,5 m-es rétegen indokolt elhelyezni, miután az ezen rétegeit is elöntő árvíz nyári időszakban csak 25 évenként feltételezhető.

Az úttörőváros elrendezésének végleges kialakításánál tehát több tényező játszott döntő szerepet, éspedig: az árvizek során bekövetkezett tapasztalati vízmagasságok, a terep domborzati viszonyai, a terület erdőtelepítése során kihagyott tisztások és közlekedő utak. (Ez utóbbi ugyan szabályos, geometrikus vonalvezetése és elhelyezkedése folytán a tábor elrendezését látszólag kissé merevvé teszi, ugyanakkor az egész területet megkíméli a jelentős erdőirtástól, s nem utolsó sorban lehetőséget nyújt arra, hogy az egész úttörőváros forgalma egy belső főközlekedési útra legyen felfűzhető.)

Ezen említett tényezők alapján került kialakításra az úttörőváros, melynek telepítése az állandó jellegű épületben elhelyezésre kerülő, valamint a sátor-táborban élő úttörők egymástól elkülönülő, egymásra zavaró hatást nem gyakorló tartózkodását biztosítja.

A belső főközlekedési útvonalnak a központi felvonulási térként kialakítandó tisztás D-i oldalára való áthelyezése ugyanis biztosítja az úttörőváros DNY-i részén elhelyezett sátor-tábor megközelítését anélkül, hogy a 100–100 fős leány-, illetve fiúszállót, továbbá az ezek kiszolgálására tervezett 200 fős társalgó-étterem-konyhaépületet érintenie kellene. Ebből és a már ismertetett érdekekből fakadóan érthető, hogy a végleges építmények a felvonulási tér É-i oldalán, míg a sátor-táborok annak D-i oldalán alakultak ki.

A tér É-i és Ny-i oldalán az egyes magasépítmények elhelyezésével amellet, hogy a legmagasabb rétegekre települtek, a jó térképezés elemeit is sikerült biztosítani, bár ezt külön megnehezítette az a körülmény, amelyet a tér Ny-K-i hossz tengelyében elhelyezkedő meglevő épület, mint adottság okozott. Ezen épületnek, mint a térelem egyikének alkalmazása mellett a 100 fős fiúszálló és a 200 fős társalgó-étterem-konyha vasbeton keretvázakra oly módon került elhelyezésre, hogy padlóvonaluk a jelenlegi terepszint felett, a várható legmagasabb árvíz szintjére is figyelemmel alakuljanak ki. Ez a megoldás azt eredményezi, hogy az épületek padlóvonalára és a terepszint között mintegy 2,50–2,60 m magas fedett tér alakul ki, mely részben lehetőséget biztosít arra, hogy a felette levő vizes helyiségek (WC, mosdó, zuhanyozó) nyomó és elfolyó vezetékai egy zárt térben, ún. csőfolyosóban legyenek elhelyezhetők, másrészt a fedett tér jelentős százaléka kedvezőtlen – borús, esős – időjárás esetén játszótérül legyen felhasználható. Ugyanakkor a keretvázak közötti belső tér az esetleges árvíz zavartalan lefolyását is biztosítja, melynek folytán az egyes építmények az ár elvonulása után aránylag rövid idő múlva üzembe helyezhetők.

A végleges építményben elhelyezett 200 úttörő a szállóépületben és a társalgó-étteremben megtalálja mindazt, amelyre a táborban töltött idő alatt szüksége lehet. A 8 személyes hálóhelyiségek biztosítják a napközi tartózkodás során felmerülő esetleges közösségi élet feltételeit (íróasztalok, írat- és könyvespolcok, külön-külön ruhaszekrények, stb.), továbbá kielégítik az egészségügyi és higiéniai követelményeket is (mosdók, fürdők, zuhanyozók, WC-k külön felügyelet melletti használata).

A társalgó-étterem épületben viszont mindazon igények elégülnek ki, melyeket a közös étkezés és tartózkodás során támasztanak.

Az épületek lakói szórakozási, sportolási lehetőségeit az úttörőváros középső és D-i részén kialakított játszóterek, szabadtéri színpad, úszómedence és sportpálya biztosítják.

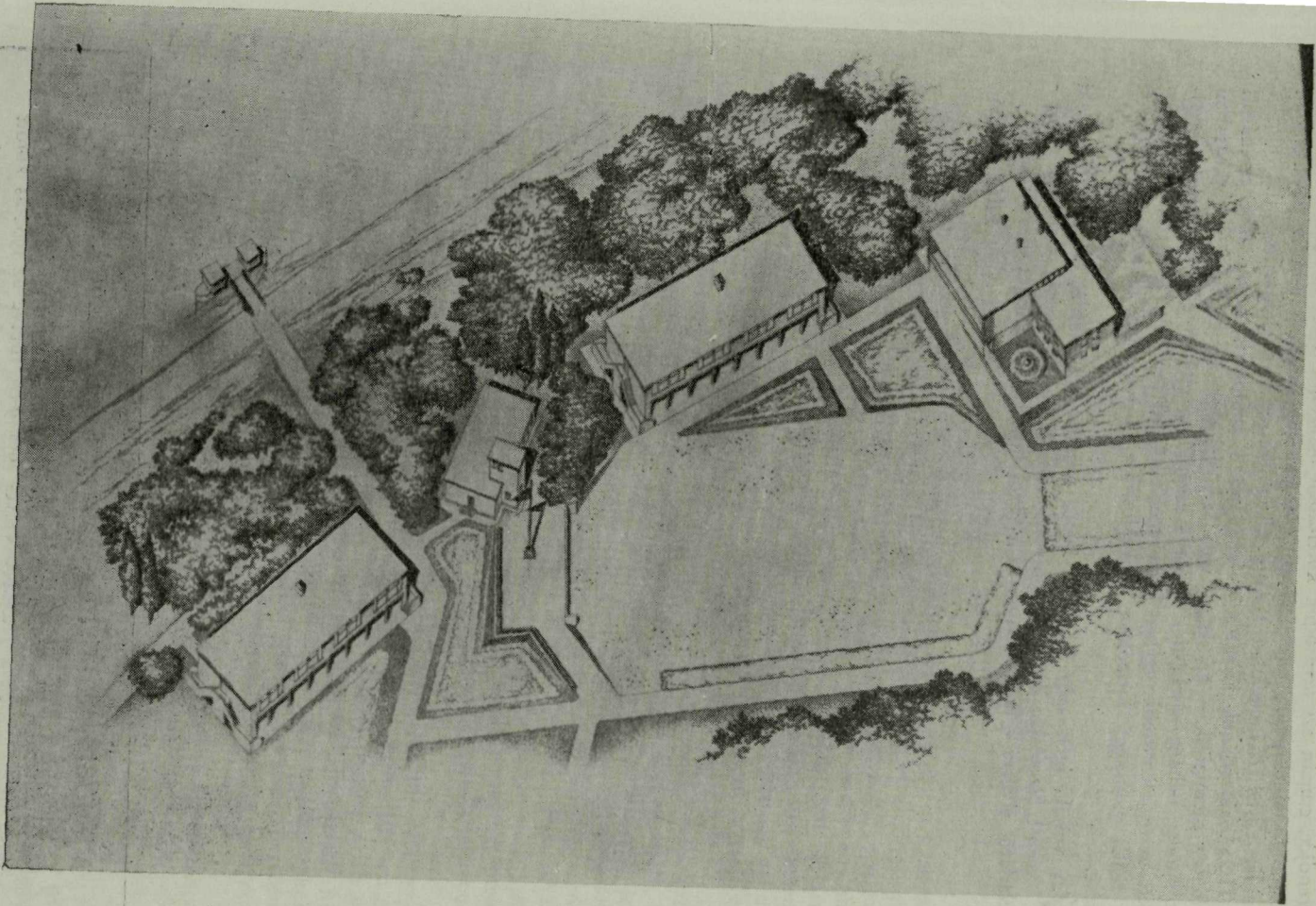
Az úttörőváros Ny-i oldalán, a Tisza partvonulatát követve kerül kialakításra a mintegy 100 fős leány-sátortábor, a 80–100 fős kisdobos-tábor és a DNy-i sarokban a 100 fős fiú-sátortábor. Mindhárom tábor sátraikat a meglevő erdő kis tisztásain lehet felállítani, területük megvilágításáról és vízellátásáról gondoskodás történik. A sátortáborban lakók ételmezését külön tábori konyha látja el, mely a tábor belső főközlekedési útjának végén helyezkedik el. Füstje, bűze a tábor – figyelemmel az uralkodó szél irányára – nem zavarja.

A szabadtéri színpad és sportlétesítmények méretei lehetővé teszik mind a végleges építményben mind a sátortáborban tartózkodók befogadását, illetve szórakoztatását.

*A*z úttörőváros területének alapközművesítése csak 1961-ben kezdődött. A városi tanács jelentős társadalmi munka szervezése mellett vezette ki a vízvezeték, továbbá az elektromos áramot. Ezzel az üzemeltetéshez elengedhetetlenül szükséges közművek közül kettő – gerincvezeték méreteiben – biztosítva van. Az ezekről az egyes létesítményekhez történő leágazás viszont nem lebecsülendő, de már jóval kisebb feladatot jelent. Megoldatlan azonban az egész terület szennyvízelvezetése. Enélkül viszont nemcsak a szállóépületek üzemeltetése, de a sátortáborok elhelyezése sem képzelhető el. Éppen azért az egyes létesítmények funkcióinak gyakorlása közben keletkező szennyvíz derítéséről és derített állapotban a Tiszába való bocsátásáról első ütemben gondoskodni kell.

Az ütemezésre való utalással el is árultuk, hogy a Tisza balpartjának beépítését – akár a fürdőközpontot, akár az úttörővárost vegyük alapul – jelentős mértékben a helyi erőforrásokra és társadalmi összefogásra is építve, több évi ütemezés mellett tartjuk megvalósíthatónak.

A megvalósítás ütemezéséhez nem is határoznánk meg az egyes létesítmények

GYERMEK KÖNYV
Szolnok
15103
* B

A Szolnok-Tiszaligetben létesítendő úttörőváros távlati képe a szandai rét felől.

nagyságrendjét, csupán azt javasoljuk kötelezően betartani, hogy az egyes ütemekben megvalósítandó objektumok nagyságának, befogadóképességének mindig összhangban kell állni az egyes fő funkciókat betöltő közműlétesítmények kapacitásával.

A Tisza balpartjának kiépítése – akár teljes komplexitásában, akár egymástól elkülönítetten szemléljük – hatalmas, igen szép feladat. Az eddig e vonatkozásban kifejtett munka, néhány részkérdés egyidejű megoldása mellett elvi kidolgozást eredményezett. A legjelentősebb, egyben legnehezebb feladat még hátra van: az elvi elképzelések reális valósággá formálása, megvalósítása, a tényleges kivitelezés és ennek elősegítése.

Úgy véljük, igen szép feladatot képez mindez a Hazafias Népfrent szolnoki városi bizottsága által életrehívott műszaki akcióbizottság számára, mely – ha e feladatot elvégzi – méltán vívja ki a város lakosságának teljes elismerését.

Éliás László

A JÁSZKUNSÁG 1961-es évfolyama egészvászson kötésben

is kapható a kiadóhivatalban.

Új előfizetőinknek a JÁSZKUNSÁG 1958/59-es, illetve az 1960-as kötött évfolyamot is korlátolt számban rendelkezésükre tudjuk bocsátani.

A termelőszövetkezeti géppark üzemeltetéséről

Hazánkban, így megyénkben is az utóbbi években jelentősen nőtt a mezőgazdaság gépeltartottsága. A KSH megyei igazgatóságának adatai szerint 1935-ben megyénk mezőgazdaságában mindössze 661 traktor volt. 1962. év végén a mezőgazdaságban, csupán a tanácsi szektorban 3176 erőgép lesz. A legutóbbi években a mezőgazdaság gépesítésében új vonás jelentkezik: a termelőszövetkezetek saját gépparkjának kialakítása. Ez a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésével járó következmény, mert termelőszövetkezeteink jelentős része ma már szervezetenként, gazdaságilag olyan színvonalon működik, hogy megvannak, illetve fokozatosan kialakulnak a saját gépesítés feltételei.

A termelőszövetkezetek saját gépparkja szinte a tsz-mozgalommal együtt kezdett kialakulni. Az első években ez a folyamat azonban lassan haladt – a feltételek még nem voltak meg –, és főleg egy-két univerzális gép, tehergépkocsi üzemeltetését jelentette. Az egyre nagyobb ütemben haladó saját tulajdonban levő gépesítésben jelentős változás állt be 1961-ben. Ekkor már a termelőszövetkezetek döntő többsége rendelkezett kisebb-nagyobb gépparkkal, és az országos, valamint a megyei vezetőszervek egyetértésével, a termelőszövetkezetek kezdeményezése alapján *1961-ben megyénkben 9 termelőszövetkezetben valósult meg a teljes gépesítés*. E közül 3 türkevei tsz-ben, amelyek megvették a Türkevei Gépállomás teljes gépparkját, s a gépállomást ennek következtében átszervezték gépjavító állomássá.

Az egyre növekvő saját gépesítés következtében a tanácsi szektor erőgépparkjának 1961 végén mintegy 28%-a volt a tsz-ek tulajdonában. Ez az arány 1962-ben még növekedni fog részben a gépállomási gépek egy részének átadása, részben az új gépberuházásnak a tsz-ek felé történő realizálása révén. Ez a tény teszi indokolttá, hogy a megyei, járási vezetőszervek is egyre jobban foglalkozzanak a termelőszövetkezeti gépesítés és gépüzem problémáival. Ez tette indokolttá, hogy 1961 decemberében a megyei párt-végrehajtó bizottság is napirendre tűzte és megvitatta a tsz-gépesítés problémáit.

A jelenleg rendelkezésre álló tapasztalatok még nem elegendők ahhoz, hogy a felvetődő sokrétű kérdésekre minden tekintetben egyértelmű választ adjanak, azonban célszerűnek látszik már értékelni az eddigi tapasztalatokat és tanácsot adni néhány kérdésben a jövő gépesítését, illetve a gépek üzemeltetését illetően.

Megállapítható, hogy a kezdeti nehézségek ellenére helyes volt a tsz-ek gépesítése saját tulajdonban levő gépekkel. Ennek néhány előnye – ahol a gépüzemzet jól irányították – tapasztalható. Habár a gépállomási gépek állandó jelleggel vannak kihelyezve a tsz-be, saját géppark esetén mégis van előnye annak, hogy a fő termelési eszközök, a föld és a gép egy tulajdonban vannak. Közvetlenebbé válik az irányítás, a gépi kapacitás jobban beépíthető a tsz munkaszervezetébe, aminek következtében a munkák jelentős részének optimális időben való elvégzése jobban

biztosítható. Egy kézben összpontosul az irányítás és ellenőrzés, aminek eredménye pozitívan befolyásolja a munka minőségét. Mindkét tényező pozitív hatása végsősorban a nagyobb termésátlagokban, a többtermelésben realizálódik.

Jelentős továbbá az anyagi kihatás. Az eddigi tapasztalatok szerint a gépi munka 1 normálholdjának önköltsége a gépesített tsz-ekben mintegy 60–80 Ft körül mozog amortizációs költségek nélkül. Viszont egy normálhold ÁMH munkadíja 95–100 Ft körül van. Ez azt jelenti, hogyha még az amortizációs költségeket is számoljuk – amire előbb-utóbb rá kell térni –, akkor is normálholdként jelentős megtakarítás van. Ugyanakkor a gépek teljesítménye általában a gépállomási gépek teljesítményének szintjén van. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a kezdeti nehézségek megszűntetése után lehetségesnek látszik a gépek teljesítményének növelése.

Figyelembé véve a tsz-gépesítés eddigi tapasztalatait, az alábbi főbb megállapításokat tehetjük:

A termelészövetkezetek saját gépparkjának üzemelését – mint a gazdaság egészének munkáját – döntő mértékben befolyásolja az üzem vezetésének színvonala. Ezért jobbák a tapasztalatok azokban a tsz-ekben, ahol megfelelő gépüzemvezetőt állítottak be, aki a vezetőség irányítása mellett szervezi a gépek munkáját és a műszaki feladatok ellátását. Éppen ezért a jelentős gépparkkal rendelkező tsz-eknek javasoljuk megfelelő képzettséggel és gyakorlattal rendelkező szakvezetők beállítását, mint az eredményes gépüzem egyik feltételét. Ennek fontosságára mutat az is, hogy a 3004/4/1961. sz. kormányhatározat a termelészövetkezetekbe az 1962. évben átcsoportosítható szakemberek körét bővíti, és ebben szerepelnek a gépészmérnökök is. A gépüzemen kívül azonban ez a szakember – a géppark nagyságától függően – más műszaki jellegű munkák irányítását is ellátja. Így pl. feladatkörébe tartozik a tsz villamosenergia-gazdálkodásának szervezése, ellenőrzése.

Egyértelműen a legfontosabb feladatok közé sorolható a szakmunkás-gárda kialakítása. A gépek teljesítménye, élettartama és üzembiztossága csak a megfelelő szerelő- és traktorosgárda kialakítása mellett valósítható meg. A gépesített szövetkezetek közül a jobbák közé tartozik a türkevei Vörös Csillag Tsz, és ebben nagy szerepet játszott az a tény, hogy a tsz alkalmazza a gépállomástól átvett traktorosokat, szerelőket és brigádvezetőket, akik már jelentős gyakorlattal és szaktudással rendelkeznek. Hasonlóak a tapasztalatok még más tsz-ekben is.

A traktoros-gárda kialakításához az állam nagy segítséget nyújt. Az országban sok gépészképző szakiskola működik, ahova termelészövetkezeiteink elküldhetik tagjait, hogy megfelelő képzettségű traktorosaik, szerelőik legyenek. Azonban az eddigi tapasztalatok szerint a tsz-ek nem eléggé használják ki ezeket a lehetőségeket. Továbbá a gépek átvétele, vagy új gépek vásárlása esetén a gépállomások dolgozói is jelentős segítséget tudnak adni, mivel képzett traktorosok szívesen mennek a tsz-ekbe dolgozni. Vonatkozik azonban ez a műszaki, szerelői szakgárdára is.

A saját gépesítés következtében sok tsz-ben ma már tíz, vagy több tíz erógép üzemel a megfelelő munkagépekkel és felszerelésekkel együtt. Ilyen jelentős értéket és erőt képviselő géppark irányítása elemző munka nélkül nem lehetséges. Az elemző munka feltétele a megfelelő adatok gyűjtése, rendszerezése. A gépi munka adatainak gyűjtését szükségessé teszi még a jövedelemelosztás, teljesítménymérés, a tervgazdálkodás is. Ezért feltétlenül nagyobb gondot kell fordítani a gépüzemmel kapcsolatos adminisztrációs tevékenységre. Ahol ez indokolt, még a könyvelés személyi állományának növelésével is célszerű megoldani. Az eddigi tapasztalatok alapján javasolni lehet a gépállomások nyilvántartási rendszerének beillesztését a tsz-könyvelésbe, vagy a tsz jellegének megfelelő kisebb-nagyobb módosításokkal való átvételét. Ehhez a gépállomások is jelentős segítséget tudnak adni részben szaktanácsadással, részben pedig munkaerőátcsoportosítással. A rendszeres és alapos nyilvántartás lehetőséget ad

a tsz vezetőségének, illetve a gépüzem vezetőjének az elemző munka végzésére, a megfelelő következtetések levonására és intézkedések megtételére. Csak így válik lehetségessé olyan fontos mutatók, mint a teljesítmény, üzemanyagfelhasználás, önköltség-á alakulás mutatóinak figyelemmel kísérése.

Igen lényeges és sok kívánnivalót hagy még maga után a gépek rendszeres javításának és karbantartásának problémája. E kérdésben fontos azt meghatározni, hogy mit végezzen el maga a tsz, illetve mit végeztessen el vállalatokkal, elsősorban a gépjavitó állomásokkal, vagy gépállomásokkal. Megítélésünk szerint helytelen a kérdés egyik, vagy másik irányú egyértelmű meghatározása, hogy minden javítást és a magasabb karbantartást a gépállomással végeztessék, vagy úgy, hogy minden munkát végezzen el a tsz. Véleményünk szerint az az álláspont helyes, hogy a termelőszövetkezet felszerszámozottságának és szakember-ellátottságának megfelelően végezzen műszaki munkát saját rézsiben, és amihez nincs megfelelő felszerszámozottsága, illetve szakembere, szerződéses alapon végeztesse el a gépállomással. A jövő irányzatát illetően helyesnek tartjuk, ha a tsz törekszik a legfontosabb javítások és elsősorban az üzemelés közbeni hibaelhárítások elvégzésére saját maga berendezkedni. Néhány szövetkezet közös, szövetkezetközi műhely létesítésével oldja meg ezt a problémát. Ez azzal indokolható, hogy megyénkben a termelőszövetkezetek szántóterülete a jelenlegi állapotnak megfelelően átlagban mintegy 3000 kh körül van, és ez előreláthatólag növekszik. Egy 4000 kh szántóterületű tsz-ben, ha az 1962-ben előreláthatólag kialakuló megyei átlag szintjén gépesített, mintegy 31–32 15 HP traktoregységnek megfelelő erőgéppálmány lesz, az egyre inkább növekvő és választékaiiban gyarapodó munkagéppálmány mellett. Ehhez jön még a betakarító géppálmány és a gépkocsik. Ez a komoly géppálmány már szükségessé és gazdaságossá teszi az üzemi műhely, illetve hibamegelőző és elhárító szolgálat kialakítását. Emellett természetesen igénybe kell venni olyan korszerű lehetőségeket, amelyek biztosítják a szériában történő javító munkát, illetve a gyárszerű termelésszervezést, mint pl. a cseremotoros javítás, vagy közvetlenül, vagy a géppálmányon keresztül. A szalagrendszerű javítás ugyanis lényegesen olcsóbb az egyedi javításnál. Természetesen az üzemi műhely és javítószolgálat kialakításáig a nagyobb javításokat feltétlen helyes a géppálmányokkal szerződéses alapon végeztetni. Ebben az irányban hat az az állami támogatás is, amikor a 3004/4/1961. sz. kormányhatározat továbbra is kimondja: „a javítási díjtételekből a termelőszövetkezeteknek 50%-os kedvezményt kell adni”.

Az alacsonyabb számú karbantartásokat a tsz-ek jelenleg is maguk végzik el. E munkánál nagyon lényeges a rendszeresség. El kell érní, hogy a mezőgazdasági munkák elvégzésének biztosítása mellett a karbantartások miatti géppálmányok összhangban legyenek a termelő munkával. Az a kevés géppálmány, amely a karbantartások miatt elengedhetetlenül szükséges, a gépüzem biztonságosságát, gazdaságosságát segíti elő. Tehát helytelen a tétel olyan megfogalmazása, hogy a karbantartások munkakiesést okoznak. Nem. A kérdés helyes megfogalmazása az, hogy a rendszeres, szakszerű karbantartással megelőzhetjük a gépi munka kiesését. Ha ugyanis a karbantartást elhanyagoljuk, jelentős – a szó szoros értelmében vett – gépkiesések következnek be, amelyek valójában hátráltatják a mezőgazdasági munkákat. Nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a karbantartások megfelelő helyen és körülmények között történjenek. Különösen a modernebb géptípusoknál nem engedhető meg a motor, vagy más részek szétzedése szabad ég alatt, poros körülmények között.

Fontos, hogy a személyi, technikai és szervezeti feltételek biztosításával a kampany munkák idején a gépek két műszakban üzemeljenek. Ezt elsősorban a munkák optimális határidőben való elvégzése teszi indokolttá. A mezőgazdasági termelés egyik sajátossága ugyanis a szezonjelleg, és ez így van a gépi munkáknál is. Indokolja ezt továbbá a gépek erkölcsi és fizikai kopása idejének közelebbhozása.

A mezőgazdasági technika ugyanis olyan gyorsan fejlődik, hogy rossz kihasználás mellett egy-egy erő- vagy munkagép erkölcsi kopása lényegesen hamarabb állhat elő, mint a fizikai kopás. Az eddigi tapasztalatok szerint a két műszak megszervezésének legnagyobb akadálya a személyi feltételek biztosítása. Különösen tapasztalható ez a nyári betakarítási munkák idején, amikor a legjobb gépvezetők a kombájnokon dolgoznak, és ez egyre inkább fokozódik a kombájnok alkalmazásával más munkákon (aprómagbetakarítás, napraforgó-betakarítás) is. Ugyanakkor a nyári mélyszántás, a vetések alá való talajelőkészítés is jelentős gépi kampánymunkát jelent. Ezért feltétlenül szükséges, hogy a termelészövetkezetek biztosítsák az idényjellegű gépvezetőket is. A két műszak alkalmazásának idején a növénytermesztésben dolgozó, géphez értő embereket kell a gépekre irányítani. Fontos ez még akkor is, ha a tsz bizonyos munkaerőhiánnyal küzd. Gyalogmunkán a dolgozó csak saját fizikai erejének megfelelő munkát tud végezni, gépre ülve pedig munkavégző képessége – mivel a gépet csak irányítja – megsokszorozódik. Főleg a talajmunkák időbeni és jó minőségbeni elvégzése viszont megyénkben a növénytermesztés fejlesztésének még mindig egyik legfontosabb tartaléka, tehát jóminőségű talajmunkával beruházás nélkül emelhető a növénytermelő színvonal.

Szólni kell a gépek tárolásáról is. Az természetes, hogy a termelészövetkezetek gépeiket fedél alá csak a beruházások megvalósításának mértékéig tudják helyezni, azonban jó szervezéssel sokat lehet javítani a gépek tárolásán. Helyesen kell kiválogatni azokat a gépeket, amelyek a meglévő tárolókapacitás lehetőségein belül fedél alá helyezhetők. Azokat a gépeket pedig, amelyeket fedél alá helyezni nem tudunk, megfelelően leápolva – amelyiknél szükséges –, a tengelyeket alábakolva tároljuk.

*M*után a termelészövetkezetek gépesítése tovább fejlődik, szükséges néhány gondolat figyelembevétele a géppark kialakításánál. Véleményünk szerint a lehetőségeken belül minden nagyüzemben törekedni kell a tipizálásra. Ez előnyös az irányítás, a műszaki problémák és a szakembernevelés szempontjából egyaránt. Tehát helyes, ha egy-egy traktorkategórián belül a tsz azonos típusú erőgépeket vásárol. Továbbá, megítélésünk szerint, termelészövetkezeteinknek nagyobb gondot kell fordítaniuk a munkagépbeszerzésre mind mennyiségileg, mind minőségileg. Kevés munkagéppel a nagyteljesítményű erőgépeket nem tudjuk kihasználni. Ami pedig a minőséget illeti, igyekezzünk minden erőgéphez a megfelelő típusú munkagépet megvásárolni. Ezt indokolja még az, hogy az egyes munkák komplex gépesítése viszonylag több munkagép alkalmazását teszi szükségessé.

A saját gépesítés kialakításánál javasoljuk fokozottabb gondot fordítani olyan gépek és eszközök beszerzésére, amelyek munkája előnyösebben szervezhető saját kezelésben. Ilyenek pl. a növényvédő gépek és felszerelések, az öntözéses gazdálkodás gépei és felszerelései. Egyértelműen nem javasoljuk viszont, hogy a termelészövetkezeteink „olcsó” áron vásároljanak selejtezés alá kerülő gépeket. A gyakorlat bebizonyította, hogy a javítás, az üzemeltetés ezeknél a gépeknél jelentős, a munkaképesség csökkent, és nem üzembiztosak. Ezért termelészövetkezeteink ne folytassák azt a gyakorlatot, hogy lebontásra váró aratógépet, vagy kerekes traktort vesznek.

Véleményünk szerint néhány éven belül sor kerül az amortizációs tételek külön

nyilvántartására és alapképzésére. Addig is a gépállomány növelése megköveteli, hogy az eredményesebb gazdálkodáson keresztül – fokozottabb figyelmet fordítsunk a tartalékolásra. A meglévő gépparkot állandóan fejleszteni, korszerűsíteni kell, ami viszont komoly anyagi eszközöket igényel.

Összefoglalva leszögezhetjük, hogy a termelőszövetkezetek saját gépparkja napjainkban tovább gyarapodik. Ez a körülmény megköveteli, hogy annak üzemeltetése szakszerű és ezen keresztül gazdaságos legyen. Ezért a termelőszövetkezetek vezetőiségei fordítsanak egyre fokozottabb gondot a gépüzem irányítására, a gazdaságos üzemelés feltételeinek megteremtésére.

Hoppál Zsigmond—Sári Mihály

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI:

Barna Gábor okl. építészmérnök, a Szolnok Megyei Tanács munkatársa (Szolnok); Biró József okl. építészmérnök, a Szolnok Megyei Tervező Iroda munkatársa (Szolnok); Cseri János okl. vegyészmérnök, a Szolnoki Víz- és Csatornaművek munkatársa (Szolnok); Éliás László okl. építészmérnök, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány Titkársága Tanácsszervek Osztályának munkatársa (Budapest); Hoppál Zsigmond okl. gépészmérnök, a Szolnok Megyei Tanács munkatársa (Szolnok); Kaposvári Gyula mű-

zeológus, a Damjanich János Múzeum vezetője (Szolnok); Kovács József okl. építészmérnök, a Szolnok Megyei Tervező Iroda vezetője (Szolnok); Mészáros Pál, a Szolnoki Víz- és Csatornaművek műszaki vezetője (Szolnok); Sári Mihály okl. mezőgazdász, az MSZMP Szolnok megyei bizottságának munkatársa (Szolnok); Szabó Lajos, a Magyar Rádió és Televízió szolnoki stúdiójának b. vezetője (Szolnok); Tóth Gyula tanítóképző intézeti tanár (Jászberény).

Elkészült hazánkban az első járműves vízmű – Neve: „Hydropur M. 512” –

Xözhelynek számít a megállapítás, hogy víz nélkül nincs élet. E tétel nyilvánvaló biológiai érvényessége mellett azonban az átlagember ritkán jut el addig a felismerésig, hogy a víz és a vízellátás milyen hatalmas jelentőségű a modern közösségi életben. Nem szabad itt csupán civilizált városokra gondolni, hiszen a mai legkezdetlegesebb települések, mint pl. ifjúsági vagy camping táborok, építkezések, stb. helyválasztásának egyik legdöntőbb kérdése a megbízható ivó- és szociális víz biztosítása.

A kor higiéniai követelményei nem engedik meg, hogy az ún. felszíni vizek közvetlenül emberi fogyasztás céljait szolgálják, jöllehet a föld felszínén jelentős számú folyó, tó és patak található.

Ez a közlemény egy olyan konstrukciót ismertet, melynek rendeltetése: ideiglenes közösségeknek, esetleg állandó településeknek időszakos vízellátása felszíni vizekből. A berendezés lényegét tekintve egy komplett, kisméretű felszíni vízmű, gépjárművel egybeépítve. A technológia kialakításánál lényeges szerepet játszott a különböző nyersvíz-minőségek figyelembevételének szükségessége, valamint a mozgó jelleg.

A vízmű kiindulási vázául a Csepeli Autógyár által gyártott D. 450 N. 5-1. típusú nyerges cementszállító gépkocsi szolgált. Az egyenként 4,5 m³-es két zárt tartály közül a hátsó speciális szűrőegységként van kialakítva, az elülső pedig hidrofór jellegű víztárolóként. A tartályok előtt, a vontatónyereg fölé zárt gépház épült a gépi berendezések, valamint a vegyszer-előkészítő tartályok befogadására. Hátról külön többajtós szekrény van a tömlők, kábelek, klórpalack, stb. elhelyezésére. A vízmű technológiai irányítását a jármű jobb oldalára szerelt kétrészes műszerfal teszi lehetővé, valamint a különböző feszmérőket, másrészt az elektromos kapcsolókat, jelző lámpákat, stb. foglalja magában. A kocsibaloldalára szerelt zárt fekvő szekrény kb. egy hónapra szükséges szilárd vegyszer-mennyiség befogadására szolgál. Az egész berendezés elektromos működésű; az elektromos áramot vagy a gépházban elhelyezett 5 kVA-es benzinmotoros áramfejlesztő szolgáltatja, vagy külső hálózatra kapcsolható.

A nyersvíz kiemelésére és szállítására egy 200 l/perc teljesítményű, 17 m emelőmagasságú elektromos centrifugál szivattyú szolgál, mely talpra szerelt állapotban hordozható. A szivattyú akár a vízparton, akár pedig – kedvezőtlen partviszonyok esetén – a vízen egy felfújható gumicsónakban elhelyezhető. A víz szállítására 150 m hosszú, összekapcsolható gumitömlő áll rendelkezésre, ugyanilyen hosszú gumikábel biztosítja a villamosenergiát. A szivattyú indítását és leállítását a műszerfalról lehet végezni.

Az első járműves vízmű útra készen.

A nyersvíz a szűrőbe érkezése előtt vegyszeres kezelésben részesül. A nagyon finom szemcseméret, kolloidális mechanikai szennyezések összetömörítése alumínium-szulfát oldattal történik, az esetlegesen nagyobb koncentrációban jelenlévő szerves anyagok oxidálására előklórozásként nátriumhipoklorit oldat került alkalmazásra. A szűrő fölötti térben az összetömörülés első fázisa, az ún. „perikinetikus koaguláció” lezajlik, majd a kezelt víz behatol a szűrőbe. A szűrő első rétege speciálisan katalizált, elektrokémiailag aktív kvarcból áll, vastagsága kb. 60 cm. A kvarc-szűrő effektív szemcsemérete és szemeloszlása az általános használt minőségtől a szelektivitás biztosítása érdekében eltér. Ebben a rétegben a mechanikai szennyezések a katalitikus előkezelés következtében előálló elektrosztatikus tulajdonság révén gyakorlatilag kvantitatíve visszamaradnak. A lebegő mechanikai szennyeződésektől megtisztított előklórozott víz a kvarcréteg alatt elhelyezett aktív szénrétegen halad át, mely hivatva van a víz kellemetlen íz- és szagkomponenseit megkötni. Innen egy közbeiktatott, sterilizációs célokat szolgáló ún. „utóklórozás” után a tisztavíz tárolóba jut, mely maximálisan $0,5 \text{ kg/cm}^2$ nyomású hidroforként is használható. Az egyes vegyszerek elkészítése a gépházban elhelyezett 2 db, egyenként 300 liter aktív térfogatú kétrészes tartályban bonyolódik le, mégpedig a felső részben az oldás, az alsóból az adagolás. A klórozás nátriumhipoklorit oldattal történik, ami a gázklórozással szemben számos előnnyel rendelkezik, többek között azzal, hogy oxidációs célokra nagyobb koncentráció alkalmazható íz- és szagromlás nélkül.

A nátriumhipoklorit előállítsa maximálisan 1⁰/₀-os nátriumhidroxid oldatba túlnyomással bevezetett klórgázzal történik. Erre a célra kétrészes tartály áll rendelkezésre, melynek felső része az oldat előkészítését, az alsó része pedig annak adagolását teszi lehetővé. Az alumíniumszulfát oldat előállítására és adagolására a fentiekhez hasonlóan kialakított tartály segítségével zajlik. A víztisztítás során mind az alumíniumszulfátot, mind a nátriumhipokloritot nyomással szemben kell a tisztítandó vízhez adagolni, ami külön adagoló szivattyú útján injektor közbeiktatásával van biztosítva.

A beadagolt oldatok mennyiségét az erre a célra szerkesztett rotaméterek mérik. A szűrési folyamat ellenőrzésére, a szűrési ellenállás változásának mérésére manométerek szolgálnak. A szűrési ellenállás megengedhető maximális értéke 2 m vízoszlopnak megfelelő, melynek bekövetkezése után célszerű a szűrőágyazat kimosása. A kimosás egy 600 l/perc teljesítményű szivattyúegységgel történik, a visszamosáshoz felhasznált víz 4500 liter.

A vegyszerek előállításához és azoknak a tisztítandó vízhez való juttatásához műanyagcsöveket és műnagszerelvényeket volt szükséges felhasználni. A beépített injektorok, rotaméterek, visszacsapó szelepek, elzáró szelepek kivétel nélkül egyedi tervezésűek, s különböző minőségű és fajtájú hazai műanyagból készültek.

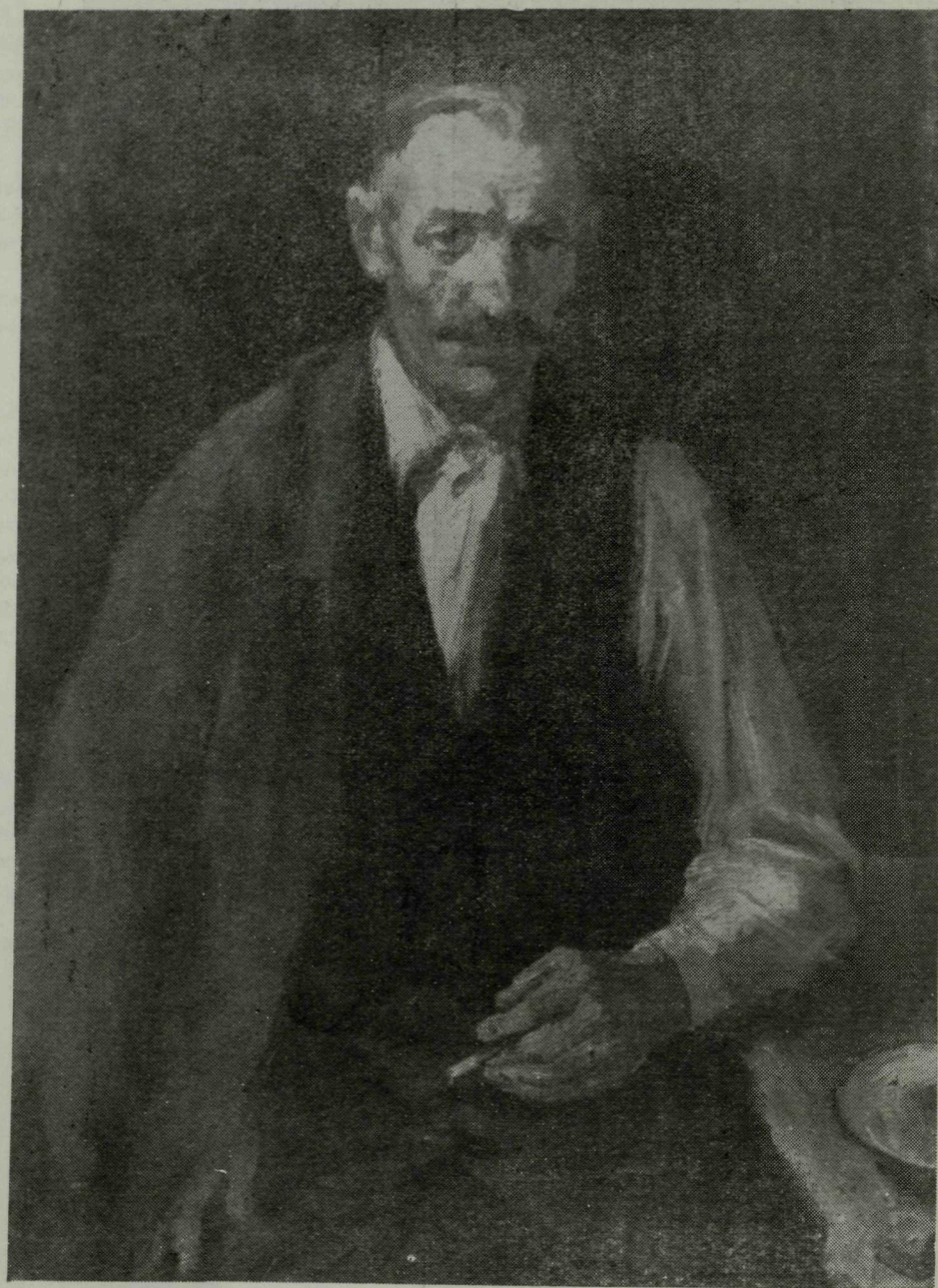
A berendezés névleges teljesítőképessége 200 l/perc. Ezen teljesítmény lehetővé teszi az ideiglenes, nem nagy vízkultúrájú települések esetén cca 4000 embernek ivóvízzel való ellátását.

A Nehézipari Külkereskedelmi Vállalat évek óta szorgalmazta ilyen berendezés létesítését, mert a keleti országok igen komoly érdeklődést tanúsítottak, és tanúsítanak a járműves víztisztító berendezések vonatkozásában. Az országos tervező vállalatok és irodák a berendezés megtervezésével kapcsolatban nem a kívánt aktivitást mutatták fel, és ennek folytán az Országos Vízügyi Főigazgatóság a Szolnoki Víz- és Csatornaműveket bízta meg a tervezés és kivitelezés végrehajtásával. A választás azért esett a Szolnoki Vízművekre, mert a felszíni víztisztítás tekintetében hazai viszonylatban a legtöbb elzáró tapasztalattal ezen vállalat rendelkezik. A Szolnoki Vízművek rendkívül fejletlen felszerelt vízmű-laboratóriuma lehetővé tette mindazon vizsgálatok elvégzését, amelyek a tervezésnél, a próbaüzemeltetésnél szükségessé váltak. A járműves víztisztító kivitelezésének orosz részét a Középtiszavidéki Vízügyi Igazgatóság Vállalta magára, a gépkocsi festését a Szolnoki Vasipari Vállalat végezte. Szolnok város dolgozóinak elismerésre méltó összefogása tette lehetővé, hogy a külkereskedelmi szervek által megjelölt hihetetlenül rövid határidőre a járműves víztisztító elkészült. és 1962. február 10-én a szolnoki teherpályaudvarról elindulhatott az iraki köztársaságba, ahol a bemutatásra sor kerül. Ez alkalommal a nyugati cégek által gyártott hasonló rendeltetésű berendezésekkel szemben kell felvenni a versenyt. Reméljük, hogy a kellő körültekintéssel kialakított magyar járműves víztisztító megfelelően képviselni tudja hazánk szocialista iparát.

Cseri János—Mészáros Pál

Palicz József: Tanulmányfej.

Chiovini Ferenc: Ebéd után.

Az ipari tanulók művészeti neveléséért

A szocialista ember elképzelhetetlen művészetszeretet nélkül. A művészeteket pedig csak az tudja szeretni, becsülni és támogatni, aki érti, megérti. Munkásosztályunk és dolgozó parasztságunk hosszú időn keresztül az igazi művészetektől elzár-
tan élt; nem volt alkalma, módja, anyagi ereje megismerésükre. Számukra csak a kis-
polgári ízlés hordozója, a giccses álművészet volt hozzáférhető, művészeti oktatásukról
pedig egyáltalán nem történt gondoskodás.

Az iskolai oktatás is sok mindent megtett annak érdekében, hogy a művészetek
legmélyebb tartalmú, a valóságot legteljesebben ábrázoló alkotásai ne, vagy ne valódi
céljuk és helyzetük szerint kerüljenek bemutatásra. Így száműzték az irodalomból
József Attilát, a zenéből Bartók Bélát, a képzőművészetekből Derkovitsot, életmű-
vüket meghamisítva értékelték.

A felszabadulás után is meglehetősen mostoha helyzetben volt az iskolai művé-
szeti oktatás. Továbbra sem kaptak kellő hangsúlyt a művészettörténeti studiumok,
s így még a középiskolát végzettek legtöbbje sem rendelkezett azzal az ismeretanyag-
gal, érzékkel, mely lehetővé tette volna számukra a műalkotások teljes megértését.
Természetesen a lépten-nyomon eléjük bukkanó művészet emocionális hatása is
igen gyengén jelentkezett érzelmi életükben. Ez a múltból örökölt és csak lassan
javuló állapot igen sok fiatalt fosztott meg részben vagy egészben a szép keltette
öröm élvezetétől, és teremtett melegágyat a giccs terjedésének.

Ezek a fiatalok, ha az élet az ismeretterjesztés partjaihoz közel sodorta őket,
bizonyos rendszertelen és alkalmi művészeti ismeretre tehettek ugyan szert, azonban
ezen a szinten sem folyt rendszeresen oktatás részükre. Úgy gondolom, nem túl
merész a következtetés, ha kijelentem: ez a tény sem elhanyagolható mértékben volt
okozója a fiatalság egy részénél a jampec szellem, a huliganizmus, az erkölcsi és
szellemi nihil kialakulásának. A fiatalság ízlésnevelésének és jellemformálásának mű-
vészeti tényezőjét elhanyagolva teremtettünk talajt a „jópofaság”, az üreslelkűség,
a mának-élés burzsoá ideológiájának ifjúságunk körében. Tévedés ne essék! Nem
azt kívánom bizonyítani, hogy az elmondottak képezték alapját mindennek, ami e
tekintetben ifjúságunk körében jelentkezett, de mint ható tényezőt, a művészeti neve-
lés hiányát tagadni, szüklátókorúság volna. Amikor pártunk programja és művelődési
irányelveink egyértelműen előtérbe állították a jellemnevelés, a gondolkodás átfor-
málásának feladatát, a fent jellemzett helyzetet tovább fenntartani nem lehetett.

A TIT Szolnok megyei szervezetének művészeti szakosztálya is ezért határozta
el a művészeti ismeretterjesztés mennyiségi és tartalmi fejlesztését. A program kidol-
gozásánál vetődött fel az ifjúság esztétikai nevelésének, ízlésformálásának problé-
mája. Azt tapasztaltuk, hogy ez csak szórványos, rendszertelen, egyes előadásokra
felépített tevékenység volt, mely sem módszerben, sem tartalmában nem felelt meg

a követelményeknek. Képletesen szólva: a jó mag megműveletlen, elő nem készített talajra talált, és így ott csak igen kis százalékban lett gyümölcsöző ismeretté.

Kellett tehát olyan formát találnunk, mely formailag és tartalmilag is új módon igyekszik az ifjúság ízlésnevelését előbbre vinni. Így jutottam el a TIT építészeti-művészeti választmánya titkárának ösztönzésére és a megyei népművelési szervek támogatása mellett a *művészetbarátok szakköre* megalakításához.

Megalakult a szakkör

Feltétlen szükséges néhány szót szólnom azokról a szempontokról, melyek a szakkör megalakulásánál vezettek. A szakkör kísérleti jellegű, így lehetőleg már ismert fiatalok között találtam helyesnek ezt megalakítani. A szolnoki III. sz. Mü. M. Ipari Tanuló Otthonban az elmúlt két évben igen sok műszaki és művészeti ismeretterjesztő előadást tartottam, s ezek kapcsán a fiatalság egy részét személyesen is ismertem. Úgy láttam, hogy az otthon lakóinak mintegy 10–20⁰/₀-a komolyabb érdeklődést tanúsított a művészeti kérdések iránt.

A kör tagjainak kiválasztása önkéntes jelentkezés és a jelentkezők megrostálása útján történt. Így a jelentkezett 55-ből végül 32 résztvevő maradt. Az első találkozás alkalmával ismertettük a kör célkitűzését és programját annak hangsúlyozása mellett, hogy a részvétel önkéntes, de annak, aki vállalja, a foglalkozásokon mindenkor meg kell jelennie. Ezen a megbeszélésen a szakkör a tagság és az otthon pedagógusvezetőinek javaslata alapján vezetőséget is választott. A vezetőségen belül krónikás (jegyző) és pénztáros is van, így a szakkör a naplóvezetés és a pénzkezelés teendőit is önállóan látja el.

A szakkör megalakításakor tehát

1. gondosan kell mérlegelni a vezető személyét, aki lehetőleg a szakkör tagságának jórészt már előre ismerje. A művészeti kérdések alapos ismerete természetes követelmény. Leghelyesebb, ha a szakkör vezetését az ismeretterjesztés terén tapasztalt, volt ifjúsági vezető kezébe adjuk;
2. a fiatalok életkori sajátosságainak megfelelő formában feltétlen önkormányzatot kell szervezni, és a kör vezetésében – a körvezető irányítása mellett – a vezetőségeknek komoly mértékű intézkedési jogot kell biztosítani;
3. a tagság kiválasztásánál a szigorú önkéntesség biztosítása mellett szelekciót kell alkalmazni, hogy a szakkör létszáma 25–35 fő között legyen, s az esetleg gyengébb felkészültségű és szellemi képességű tagok ne hátráltassák nagymértékben a kör előrehaladását.

A tematika és módszer

A szakkör célja: a fiatalokban kialakítani a művészeti szép befogadására alkalmas szemléletet, megismertetni velük a művészetek fajait, alkotási módszereit és – ha minimális mértékben is – tájékozottá tenni őket a művészettörténet kérdéseiben.

A fenti cél elérése természetesen sokféle tematika alapján lehetséges. Ez teszi szükségessé, hogy a résztvevők felkészültsége, életkora és a szakkörhöz tartozás előrelátható időtartama alapján gondos mérlegeléssel határozzuk meg az egyes részcélkitűzéseket és azok elérésének tematikáját, módszerét. Az adott szakkörnél abból indultunk ki, hogy:

1. a résztvevő fiatalok általában 14–17 éves korúak;
2. mindannyian falusi iskolában végezték az általános iskola 8 osztályát;

3. 2 évig lesznek tagjai a szakkörnek (az ipari tanulóképzés itt reprezentált ágaiban ez a képzési idő);
4. művészeti ismeretekkel általában még egyáltalán nem rendelkeznek;
5. erősen fertőzöttek a giccstől.

Az elmondottak alapján a programot és az elérendő nevelési célt az alábbiakban határoztuk meg, osztottuk szakaszokra:

- a) A művészetek kialakulása, célja és jelentősége.
- b) A művészetek fajtái és azok technikája.
- c) Művészetelméleti kérdések.
- d) Lakóhelyünk művészete.
- e) Művészettörténeti ismeretek.
- f) Korunk művészete.

Az első szakasz a műalkotás keletkezésének körülményeit, módszereit, a műalkotás megítélésének „szabályait” ismerteti, míg a második ciklus hivatott tárgyi ismeretek nyújtására és a szerzett ismeretek gyakorlati alkalmazására. Természetesen az a–d) pontban foglaltak sorrendje nem jelöl szigorú időrendet. Az egyes témakörök itt párhuzamosan épülnek be a tematikába. Például a kéthetenkénti 3 foglalkozásból általában egy (a vasárnap délelőtti) a lakóhely művészetének megismerésével kapcsolatos séták célját szolgálja.

A szakkör eddig megvalósult programját az alábbiakban ismertetem:

1. A művészetek kialakulása. (Előadás.)
2. Látogatás a Damjanich Múzeumban; a régészeti anyag megtekintése.
3. A művészet helye és szerepe a társadalomban. (Előadás.)
4. Látogatás a Szigligeti Színházban. Színpadtörténeti előadás és színpadtechnikai bemutató.
5. Hogyan készül a szobor és a kép? Látogatás a szolnoki Művésztelepen.
6. Az ötlettől a forgatókönyvig. (Előadás.)
7. A forgatókönyvtől a bemutatóig. Hogyan készül a film.
8. Fényes Adolf-kiállítás megtekintése.
9. Műemlékek Szolnokon.
10. Séta a városközpontban és a várban.
11. Kérdezz-felelek. Beszélgetés a tagság kérdései alapján.
13. A költői szép. Beszélgetés a szakkör egy tagjának verseiről.
14. Mégegyszer a festészetről. Beszélgetés a Képzőművészeti Szakkör kiállításán Chiovini Ferenc festőművésszel.
15. A művészetek felosztása. (Előadás.)
16. Mi a műalkotás? (Előadás.)

Fentiek mellett a szakkör tagjai szervezetteren látogatták azokat a rendezvényeket, melyek izlésfejlődésüket elősegítették. Így jónéhányan rendszeres látogatói az ifjúsági hangversenysorozatnak; megtekintettük a Tandanika román bábegyüttes és az NDK állami népi együttesének műsorát is. A programot politikai tárgyú előadások, az ifjúsági akadémia rendszeres látogatása egészítette ki.

Munkatervünk természetesen már az induláskor nagyobb távlatra készült el. Az 1962 szeptemberéig hátralévő idő elsősorban a már megkezdett művészeti ágak ismereteinek elmélyítését és a zeneművészet alapvető kérdéseinek tisztázását szolgálja. Ennek keretében a többször ismétlődő filmvetítéseken, kérdezz-felelek beszélgetéseken kívül előadásokban és kirándulásokban is dús programra készülünk.

Csak példaként sorolok fel néhányat:

1. Szobrok Szolnokon. Kirándulás.
2. Hogyan készülök szerepeimre? Beszélgetés színművészekkel.
3. Hogyan készül az építészeti terv? Beszélgetés a Tervező Iroda vezetőjével.

4. „Dunának, Oltnak egy a hangja...”. Irodalmi műsor az Irodalmi Színpad tagjainak közreműködésével.
5. A hangszerek világa. Látogatás a zeneiskolában.
6. Hogyan hallgatunk zenét? (Előadás.)
7. A lakás berendezése. (Előadás.)
8. A film kifejező eszközei. (Előadás.)
9. Hogyan készül a kerámia? Látogatás a mezőtúri Anyagipari és Népművészeti KTSZ-ben.
10. A szolnoki Művésztelep története. (Előadás.) A Szolnoki Galéria megtekintése.
11. A zenei műfajok. (Előadás.)
12. A mai építészet. Séta az épülő Szolnokon.
13. A tartalom és a forma. (Előadás.)
14. Látogatás a művelődési ház zenetörténeti szakkörében.
15. Látogatás a művelődési ház szimfónikus zenekaránál.
16. Népek zenéje. Népdalok a világ minden tájáról.
17. Realizmus és materializmus. (Előadás.)
18. Kirándulás Egerbe.
19. A barokk építészet és festészet Szolnokon.

A fentiekén kívül két fejtörő rendezése szolgálja az elsajátított anyag jobb megértését. Ebben az időszakban kezdjük meg a művészettörténeti előadásokat a képzőművészetek történetével, és ebben előreláthatólag az ókor és középkor művészetét tekintjük át. Tervünkben szerepel ezenkívül a szakkör aktív részvétele a filmszakkör által készített és a művelődési ház munkáját bemutató dokumentumfilm megvalósításában.

Szeretném felhívni a figyelmet külön is a műfaji kérdések és a művészetek technikai-technológiai kérdéseinek tisztázására. Fiatal, a művészetekkel még nem vagy csak igen kis mértékben ismerkedett emberekben elsősorban a tájékozódási készséget kell megteremteni, de ezen túlmenően a technikai kérdések ismertetése az érdeklődés felkeltésének is igen hatásos eszköze lehet.

Ezért került sor a foglalkozások során a szolnoki Szigligeti Színház műszaki berendezéseinek megtekintésére, a Művésztelep két műtermében tett látogatásra, és ezért tervezzük olyan foglalkozások megtartását, mint a zeneiskolai látogatás, az építészeti tervek készítéséről folytatandó beszélgetés, stb. Az említett foglalkozások persze nemcsak száraz technikai ismereteket adnak. A színházlátogatás során a fényről, mint kifejező eszközről éppúgy szó esett, mint a színház technikájának több évezredes fejlődéséről, és Chiovini Ferenc festőművész a műtermében tett látogatásunk során éppen a szakkör hallgatóinak felvetésére a realizmus kérdéseiről is beszélt.

A foglalkozások módszertanánál a legfontosabbnak a foglalkozások változatosságának, színességének megteremtése mellett azt tartom, hogy minden eszközt használjunk fel az érdeklődés felkeltésére, a szép iránti érzék fejlesztésére. Így – ha arra mód van – sajtókezeléssel, gyakorlatilag is kapjanak ízelítőt a művészeti alkotó munka megismeréséből a társszakkörök segítségével.

A változatosságot elsősorban az előadások számának csökkentésével biztosítottuk. Helyette kirándulások, látogatások, művészekkel folytatott – látszólag kötetlen, voltaképpen irányított – beszélgetések, fejtörők és kérdezz-felelek estek váltogatják egymást. Több esetben fog filmvetítésre is sor kerülni, mégpedig kísérőfilmként vagy önálló foglalkozásként,

Tapasztalatok

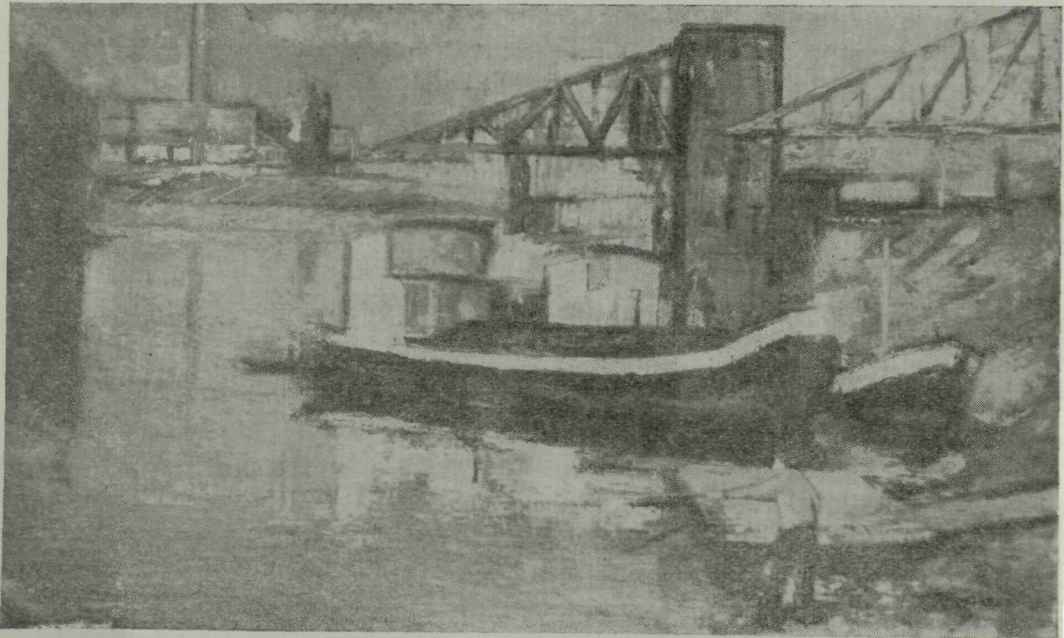
Szakkörünk munkája igen rövid, mintegy 5 hónapos múltra tekint vissza. Ez is eléggé változó, hullámzó színvonalú munkát hozott. Sok és főként megülepedett tapasztalatokról alig beszélhetünk. Mégis szükségesnek tartom szerény tapasztalataimat összegezni az alábbiakban:

1. Tapasztalat szerint a szakkör működtetése igen komoly szervező munkát igényel. Akármilyen jó felkészültségű legyen is a szakkörvezető, nem vállalkozhat minden foglalkozás vezetésére, minden előadás megtartására. Tehát előadóról, vitapartneréről kell gondoskodnia. Ez azonban nehéz egyeztetési kérdéseket vet fel, mert jó előadók megszerzése, a bemutatandó eszközöknek vagy alkotásoknak kötött időre való biztosítása nem könnyű feladat. Ezek a problémák az előre megfogalmazott munkatervet gyakran felborítják. Helyes tehát, ha mindig van a tarsolyban tartalékprogram is.
2. A tematika és a módszer szokatlansága az előadók részére is tartogat buktatókat. A művészeti szép megismerésének alapvető kérdéseit olyan hallgatóság előtt kell ismertetni, mely e téren alig rendelkezik ismeretekkel, és így a téma kifejtése mellett szükséges az abban szereplő terminológia alapos magyarázata. Ezt előadóink gyakran figyelmen kívül hagyják. Ugyanígy az előadások tartalmi kérdéseiben is a „kevesebbet markolok, többet fogok” elméletet kell érvényesíteni. Igen bátor-talanok a szakkör résztvevői a kérdések felvetésében is. Túlzottan ráhagyatkoznak az előadóra. Ezt a helytelen – a tudatlanság takargatásából eredő – és gyakorlott előadók által jól ismert magatartást igen szívós nevelő munkával kell leküzdeni. Addig is, míg a nyílt érdeklődés fokozatosan kialakul, leghelyesebb, ha az előadás után a szakkörvezető tesz fel kérdéseket, melyeknek tisztázása még szükséges az anyag teljes elsajátításához. Ez a módszer, tapasztalatom szerint, sokat segít a megértésben, de nem helyettesítheti a hallgatóság közvetlen érdeklődését.
3. Az előbbihez közelálló probléma a hallgatóság és a szakkörvezető közötti jó kapcsolat kialakítása. A szakkörvezető csak barátilag és sohasem az oktató, a felnőtt tekintélye alapján közeledhet a fiatalokhoz. Igen hasznosnak bizonyul a tagok alapos megismerése; séták, látogatások alkalmával egyéni problémáikra is szót kell keríteni. Ez a módszer is segített abban, hogyha idegen előadó jelenlétében még nem is, de azt követően, „magunk között” ma már szabadabban kérdez, beszélget, néha még vitatkozik is a tagság jórésze.
4. A fiatalokban, mint már azt korábban említettem, igen sok meg nem emésztett, rosszul értelmezett művészeti ismeret lappang. Ezek a téves nézetek erősen gátolják őket a helyes fogalmak befogadásában és az ítéletalkotásban is. Jelentkezett ez a naturalizmus és realizmus fogalmának szétválasztásánál is. Az általános iskolai oktatás tárgyalta a realizmus kérdéseit, alapos tisztázására azonban nem került sor. Tapasztalatom, hogy a fiatalok a két fogalmat fecserélik. Egyik tárlatlátogatásunk alkalmával vitára került sor egy ismert városrészt ábrázoló kép realizmusáról. Arról bizonyos elemek hiányoztak, illetve hogy a képen a naturában fel nem lelhető elemek is voltak. Több foglalkozáson ismételve sikerült csak meg-

értetni és elfogadtatni: a realizmus a lényeg kiemelésében és a lényegtelen elhagyásában van, nem a természet „fényképezésében”.

A fentiekben ismertetett tapasztalataim még igen szerények. Szinte teljességgel hiányoznak a szakköri munka eredményességét, hatékonyságát illető megállapítások. Ennek ellenére úgy gondolom, az eddig végzett munka is a szakköri forma célra vezető voltát bizonyítja. A fiatalság iskolán kívüli művészeti oktatásának leghelyesebb formáját így a szakköri módszerben látom. Remélem, hogy ez a rövid írás, mely egy forrásban lévő kísérlet kezdeti lépéseit és annak tapasztalatait összegezi, elő fogja segíteni az ifjúság körében végzett művészeti ismeretterjesztés helyzetének megjavulását megynkben.

Barna Gábor

Bokros László: Uszályok a Tiszán.

Az iskolán kívüli ismeretterjesztő munka néhány módszertani vonatkozása

A felszabadulás tényével megindult kulturális forradalmunknak az MSZMP művelődési politikájának irányelvei, valamint a VII. kongresszus idevágó határozatai adtak új tartalmat, és jelölték meg a változott viszonyoknak és újabb követelményeknek megfelelően az újabb és újabb feladatokat. „A dolgozó nép kulturális igényeinek és a gazdasági élet követelményeinek megfelelően tovább kell emelni dolgozó népünk szaktudását és általános műveltségét – olvassuk a VII. kongresszus irányelveiben. – Szaktanfolyamok, ismeretterjesztő előadások útján kell gondoskodni a munkásság szaktudásának állandó emeléséről, ami feltétele a termelés műszaki színvonala emelésének.” (II. 218.) A VII. kongresszus határozott feladatként állítja valamennyi kulturális intézmény elé, hogy „... fordítsák figyelmüket társadalmunk vezető osztályára, a munkásosztályra. Javítsák az üzemek, a munkáslakta telepek és munkásszállások kulturális ellátottságát. Ugyanakkor segítsék a dolgozó parasztság látókörének szélesítését, műveltségének gyarapítását, hogy leküzdhesse a társadalmi haladást fékező előítéleteket és érzelmi gátakat. Segítsék egész népünk gyorsabb kulturális felemelkedését, kulturális forradalmunk győzelmét”. (II. 183.)

A kulturális forradalom fenti feladatainak megvalósítására intézményesen és szervezeten elsősorban a népművelés, a népművelési munka hivatott. Ebből következően *a népművelés szervesen összefügg a kulturális forradalommal*, s annak mintegy részeként szerepel. A népművelésnek a szocialista társadalomban igen megnövekedett a szerepe. A nagy kultúrértség, kultúrsumj, mely ma már nálunk tömegméretűvé tette a művelődési igények kielégítését, megköveteli, hogy *emelni kell a népművelési munka hatásfokát*. A népművelési munka hatásfokának az emelése új feladatként jelentkezik, s a megoldandó feladatok sokaságát rejti magában.

Mindenekelőtt alapvetően fontos feladat magának a népművelésnek, a népművelés szerteágazó, sokrétű gyakorlatának *tudományos alapokra helyezése*. A népművelés munkásai között ma még szép számmal vannak, akik bár lelkesen, de megfelelő *elméleti*, főleg *didaktikai* és *methodikai megalapozottság* nélkül végzik felelős népművelői munkájukat. Nem ismerik, vagy nem tulajdonítanak jelentőséget pl. az ismeretnyújtás pszichológiai, módszertani feltételeinek a felnőttekre vonatkoztatottan, nem számolnak a felnőttek oktatásával kapcsolatban olyan fontos tényezőkkal, mint pl. a hallgatók életkori sajátosságai, melyek már önmagukban is meghatározzák, befolyásolják a népművelés egyes ágain és területein belül alkalmazott módszereket. Mint általában a gyakorlat és elmélet feltételezik, kiegészítik, támogatják egymást és rendszerint kölcsönhatásban fejlődnek, nagyjából ugyanezt mondhatjuk a népművelés elméletére és gyakorlatára is. A gyakorlat embereinek, ha eredményesen akarnak dolgozni, el kell sajátítaniok az elméletet is. Ma, modern szocialista nevelőképésünkben,

pl. az új rendszerű tanítóképzésben minden hallgató részére kötelező a népművelési munka elméletének és gyakorlatának a tanulmányozása. Tudományegyetemcink bölcsészeti karain a választott tanárszak mellé, mint nem tanári szak, a népművelés is felvehető. A népművelő munka elméleti megalapozása céljából különféle tanfolyamokat, előadóképző konferenciákat rendeznek az arra illetékes szervek, hogy minden segítséget, támogatást megadjanak a népművelési munka hatásfokának az emeléséhez. Jelen tanulmányunk az lenne a feladata, hogy tudatosító szándékkal hívja fel a figyelmet a népművelői munka egy-két sajátos jellegére, vonására, elméleti és gyakorlati vonatkozásban egyaránt.

1. A szocialista népművelés fogalma

Mindenekelőtt röviden tisztázni kell magának a szocialista népművelésnek a fogalmát. Minél szerteágazóbb, minél több jellemző, lényeges tulajdonsággal rendelkezik valamely folyamat vagy jelenség, annál nehezebb annak a fogalmát a teljesértékűség igényével meghatározni. Így vagyunk a népművelés fogalmával is. Nem vállalkozunk arra, mivel nem feladatunk, hogy teljes, elemző részletességgel vizsgáljuk a tisztázandó fogalom egy-egy adott meghatározását, de, hogy megláttassuk a fogalom meghatározásán át annak lényegét, közöljük az alábbi meghatározást:

„A szocialista népművelés a szocialista alapon szervezett társadalom körülményei között folyó, a kommunista párt és a proletár állam által irányított, a társadalmi szereket is bevonó társadalmi mozgalom, melynek egységes folyamatában a felnőttek és ifjak iskolán kívüli, szabad időben történő, a kultúra eszközeivel való művelése megy végbe azzal a céllal, hogy a társadalom tagjait a szocialista társadalom felépítésére képessé tegye és előkészítse a kommunista társadalom felépítésére alkalmas emberek tömeges kialakulását.” (III. 44., IV. 72-73.)

Íme, a szocialista népművelés általános fogalmának és céljának fenti meghatározásából világossá válik a szemlélő előtt minden alapvető tartalmi jegy, mely a szocialista népművelés lényegét adja. A fogalomtisztázó meghatározás részletes elemzésétől el kell tekintenünk annak a fenntartásával, hogy egy-két fontosabb tartalmi jegyre tárgyalásunk folyamán még visszatérünk.

2. A népművelés ágai

A népművelés elmélete, tudományos megalapozása – mint már korábban említettük – most van kibontakozóban. Éppen ezért nyilvánvaló, hogy tudományelméleti vonatkozásokban még sok tekintetben „mozgásban” vannak a népművelésnek, mint tudománynak az egyes részei, mind tartalmi, mind formai szempontból; az is nyilvánvaló, hogy jellegét és szervezetét, végrehajtási területeit, eszközeit, módszereit, stb. tekintve, még sok megoldatlan feladattal állunk szemben. Ha a nagyon is sokoldalú, gazdag színeződésű népművelési munka területeit el akarjuk határolni, fogadjuk el a ma már általánosan használt 3 nagy területet, népművelési ágat. Ezek:

- a) ismeretterjesztés,
- b) a művészeti tömegmozgalmi munka és a
- c) könyvtári-olvasómozgalmi munka.

A kulturális tömegmunkának e három ágazatában *közös vonás: a célok egysége, a szocialista embernevelés.* Abban is megegyeznek, hogy mind a három *öntevékeny művelődési mozgalomra* (társadalmi kezdeményezésre) épül, s szervezetenként *egyetlen rendszerbe tartozik*, egységes, *központi irányítás, szervezés, ellenőrzés* mellett. Gyakorlatilag a népművelő munkát a különféle tömegszervezetek, népművelési otthonok,

kulturális intézmények szervezik és hajtják végre, de a párt legfőbb irányítása mellett, mely utóbbi biztosítja az ideológiai és célkitűzési egységet is. (V. 3.) A népművelési munkának fenti három nagy ága lényegében csak elméletben választható így szét egymástól, mert a közöttük lévő sajátos különbségek ellenére is egymás kiegészítőivé, segítőivé válnak a gyakorlatban, s csak összehangolt munkájuk révén oldhatják meg közös nagy céljukat, az iskolai nevelés által már megalapozott, itt csak további kibontakoztatásra váró egyetemes nevelési célt: a *sokoldalúan képzett, szocialista ember kialakítását*.

3. Az ismeretterjesztés néklány elvi kérdése

A továbbiakban a népművelői munka legáltalánosabbnak mondható ágával, az *ismeretterjesztéssel*, annak is főként didaktikai és methodikai vonatkozásaival kívánunk gondolatébresztő szándékkal foglalkozni.

Először is *el kell határolnunk* a népművelés keretein belül kifejtett ismeretterjesztő munkát *az iskolai oktató-nevelő munkától*, valamint a különféle szakmai tanintézetekben, avagy az alsó-, közép- és felsőfokú iskolák esti vagy levelező tagozatain folyó ismeretterjesztő munkától.

a) A szocialista embernevelés az iskolával, az intézményes oktatással, neveléssel kezdődik. Az iskolai oktató-nevelő munkában való részvétel egy bizonyos korig *kötelező* (ált. iskola), s az arra épülő különféle közép- és felsőfokú tanintézetekben dolgozó tanulóknak is sok megkötöttségben van részük. Ezzel szemben a *népművelésben való részvétel önkéntes*.

b) Az önkéntesség mellett jellemző sajátossága az is, hogy *elsősorban a felnőttekkel*, valamint közép- vagy felsőfokú iskolai tanulmányokat nem folytató ifjúság nevelésével, művelésével foglalkozik. (Persze, ez nem értendő kizárólagosan, mert helytelen lenne meghatározott életkorhoz kötni a népművelésben való részvétel alsó határát, ugyanígy az iskolai végzettség mértéke és foka nem minden esetben szabályozója, meghatározója a népművelésben, ismeretterjesztésben való részvételnek.)

c) Míg pl. a szakképzettség megszerzésére, továbbfejlesztésére *anyagi érdekesség* ösztönzi az egyes embereket, addig az ismeretterjesztésben való részvételnek az *érdeklődés, a művelődés utáni vágy*, a helyes és célszerű szabadidő felhasználásra való törekvés, stb. lehet a készítője.

d) Amíg az iskolai nevelő-oktatás egyrészt az általános műveltség megalapozását, másrészt az egyes szakmai foglalkozásokra való előkészítést szolgálja, addig az ismeretterjesztés a már *megalapozott általános műveltséget fejleszti*, bővíti tovább, *szakmai téren* pedig a már meglévő szakismeretekre támaszkodva igyekszik azokat tudományosan is megértetni, szélesíteni *természettudományos képzéssel*, továbbá általános *technikai ismeretek* nyújtásával.

e) Az iskolai és iskolán kívüli nevelő-oktató munka elhatárolását tovább is folytathatnánk még, de már a felsoroltakból is kitűnik, hogy a *módszerek terén* is fontos különbségek vannak. Mivel a népművelésben, az ismeretterjesztésben való részvétel az önkéntesség alapján történik, másrészt, mivel a népművelésbe bekapcsolódók *életkora, neme, foglalkozása, műveltségi szintje*, stb. igen *különböző*, már ebből is következik, hogy a népművelési munkának *sajátos formái és módszerei* vannak.

Az ismeretterjesztés fő módszerei és formái

Az ismeretterjesztő munkának három alapvető módszerét ismerjük. Ezek: 1. a *szóbeli ismeretterjesztés*, 2. a *vizuális* és 3. az *írásos ismeretterjesztés*. A szóbeli ismeretterjesztésről egyelőre csak annyit, hogy a legrugalmasabb, a hallgatóságához leg-

könnyebben alkalmazható, egyszerre nagy tömegeket megmozgató, kollektív módszer. A vizuális ismeretterjesztés is mindjobban tért hódít ma már a maga sajátos eszközeivel. A film napjainkban már szinte a legkisebb faluban is érezteti áldásos hatását. Sajnos, direkt ismeretterjesztő jelleggel készült filmjeink aránylag kevés számban állnak rendelkezésre. A film mellett ide sorolhatjuk a kiállításokat, tanulmányi kirándulásokat, tárlatlátogatásokat, gyár- és üzemlátogatásokat, gyakorlati bemutatókat, stb. Az írásos ismeretterjesztés nem annyira kollektív jellegű, mint az előbbi két módszer, mert bár a cikkeket, könyveket tömegek olvassák, de a cikk, vagy a könyv írója esetenként csak az *egyed olvasóval van kapcsolatban*.

Az ismeretterjesztés fenti alapvető módszereit természetesen variálni, kombinálni is lehet, sőt, mint alább látni fogjuk, szükséges is.

A szóbeli ismeretterjesztésnek az alábbi formái ismeretesek:

a) *Az egyes előadás*, mint ismeretterjesztési forma ma már nem annyira általános, mint régebben volt. Az ismeretterjesztés szervezői mindinkább arra törekednek, hogy a széteső, tárgyban és tartalomban egymástól eltérő *egyed előadások* helyett nagyjából állandó hallgató-közönség számára egy-egy átfogóbb témakört felölelő, meghatározott számú előadásokból összetevődő *előadássorozat* állítsanak be népművelési tervüketbe. Nem helyes pl. ha egy üzemi vagy községi kultúrházi népművelési programban „*egyed előadási*” forma alkalmazásával ilyen témák követik egymást: Termelékenység és önköltség... Önnevelés a házasságban... A mai magyar líra... stb. *Egyed előadásokat* alkalmazhatunk kivételes alkalmakkor, pl. egy időszzerű nemzetközi vagy belpolitikai esemény ismertetése, méltatása során, vagy tudományos, művészeti, irodalmi tárgyú megmozdulásokkal kapcsolatban, ha a közönség általános érdeklődése megkívánja.

b) *Előadás-sorozatok* már sokkal inkább alkalmasak arra, hogy egy-egy összefogott témakörön belül, rendszerint nagyjából állandó résztvevők számára elmélyültebb, megalapozottabb ismereteket nyújtsunk. Az ismeretnyújtás mellett ennél a formánál a *nevelőhatások érvényesítése is jobban biztosítva van*. Az előadás-sorozat egyes előadásai külön-külön is egészet kell hogy képezzenek.

Helyes érzéssel állította össze „*Amit az asszonyoknak tudni kell*” címen egy 14 előadásból álló előadás-sorozatot pl. a mezőtúri V. ker. Nőtanács. Az állandóan ugyanarra a helyre és egyazon kezdési időre szabvány-falragaszokon hirdetett előadás-sorozat témakörét követésre méltó mintaként is közölhetjük. Az alábbi előadások *nemben és korban* kifejezetten meghatározott nőhallgatóság számára szólnak: „*Lebet, ... nem lebet?*”... *Amíg megszületik..... Fájdalom nélkül..... Az újszülött, a csecsemő..... A kisgyermekkor..... Az óvodáskor..... A gyermekkor pszichológiája.....* Az első 7 előadás egymásra építetten, szervesen összetartozó ismeretekből áll. De a további 7 előadás mondanivalóját is egybehangolja a tartalom és főleg akiknek szól: a nők, az asszonyok, mint hallgatóság. A következő témák: *A szocialista egészségügy... Babonáról mai szemmel... Tiszta ház – egészséges lakás... Ki volt a hibás? Különélő és elvált házastársak... Asszonyok a szabadságért... A nők helyzete régen és ma... A vallás tanítása a nőkről.*

A szabadegyetemek, munkásakadémiák, tsz-akadémiák, szülők akadémiaja, főiskolája, az ifjúsági (KISZ) akadémia, mint ismeretterjesztési formát, az előadás-sorozatot alkalmazzák. A TIT Szolnok megyei szervezete igen hathatós segítséget nyújt minden évben a megye népműveléssel, ismeretterjesztéssel foglalkozó szerveinek azzal is, hogy rendelkezésre bocsátja a tematikai terveket, melyeket az egyes szakosztályok a helyi népművelési egységek sajátosságainak megfelelően dolgoztak ki.

c) *A tanfolyam* mint ismeretterjesztési forma szintén igen nagy jelentőségű. Célja: bizonyos, főleg

gyakorlati jellegű ismeretek nyújtása, jártasságok, készségek kibontakoztatása anélkül, hogy az itt szerzett ismereteknek szakmai vonatkozásokban minősítő jellege lenne (köz-művelődési, helyesírási, szabó-varró, méhész, ezüstkalászos tanfolyamok). Megyénkben az 1961-62-es ismeretterjesztő évadban kb. 120 ezüstkalászos tanfolyam beindítását vették tervbe az illetékesek. A jászberényi Déryné Művelődési Ház vezetősége egy-két szomszédos községben nők részére szabászati tanfolyamot szervezett. A nagy érdeklődéssel kísért népes tanfolyam hallgatói részére őket érdeklő ismeretterjesztő előadásokat is beiktattak a programba.

d) A *szakkörök* munkájában inkább ifjak vesznek részt, előre meghatározott program alapján, meghatározott időtartamban. A szakköri forma sajátossága, hogy *gyakorlati jellegű* és a benne résztvevőktől aktív tevékenységet követel, igényel.

5. Módszertani vonatkozások az ismeretterjesztő előadással kapcsolatban

Mivel a felnőttek oktatásának legáltalánosabb formája az előadás, foglalkozunk vele kissé részletesebben. Már korábban említettük, hogy az *egyes előadások* helyett eredményesebben alkalmazzuk az *előadás-sorozatokat*, melyekben az egyes előadások önmagukban is egészet alkotnak ugyan, de ezen túlmenően, magának az előadás-sorozatnak is van egységes, összefogó mondanivalója.

Az *előadás* a közlő formák közül a *legösszetettebb* s a szükségnek megfelelően *variálható* más, rokon formákkal is, mint pl. *elbeszéléssel, leírással, magyarázattal, bemutatással, stb.* Az *előadás* formáját tekintve: *valamely kérdés hosszabb ideig történő, megszakítás nélküli kifejtése.* (VI. 163.) *Időtartama* általában 1 óra. Valamivel kevesebb lehet, de több ne legyen. Vannak előadók, akik nem számolnak azzal, hogy az előadás-forma veszi legnagyobb mértékben igénybe a hallgatóság pszichikai erőit. Így pl. igen erős, *intenzív figyelmet igényel.* Bármilyen érdekes is legyen a téma, bármilyen jó előadó is tartja azt, 50-60 percnyi intenzív figyelemkoncentráció után annyira kifáraszthatja hallgatóságát, hogy további szereplése már kétes értékűvé válhat.

Mivel az előadás az ismeretátadás egyik formája, ránézve is érvényesek mindazok az *oktatáslélektani törvényszerűségek, didaktikai alapelvek*, melyek általában magára az oktatási folyamatra érvényesek.

Miután az előadás ismeretet közvetít, ennek a közvetítésnek a felnőttek esetében is követnie kell az ismeretszerzés, illetőleg nyújtás ismert lenini hármasság útját. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az előadó akkor jár el helyesen egy-egy téma kifejtése során, ha konkrét tapasztalati tényekből, jelenségből indul ki, ha a gyakorlati oldaláról nézve fogja meg a problémát. Természetesen a tárgy milyenségétől, a mondanivaló természetétől igen sok függ a tényeket és azok elemzését illetően. Általánosítani semmiképpen sem szabad megfelelő tényanyag sokszempontú elemzése nélkül.

A didaktikából ismert alapelveket szintén érvényre kell juttatni az előadások megtervezése, előkészítése és megtartása során. (Tudományosság, tudatosság, aktivitás, szemléletesség, elmélet és gyakorlat kapcsolatának elve, rendszeresség, érthetőség, stb. elvei.)

Fontos követelmény az előadással szemben, hogy *legyen konkrét*, vagy legalább is törekedjék konkrétságra. Példáit, hasonlatait lehetőleg hallgatói környezetéből és élet-körülményeiből merítse az előadó. Csak így biztosítható, hogy az előadásban hallottakat alkalmazni is tudják a hallgatók a maguk munkájában, a maguk életében. A *szemléletesség*, mint elv, nem tévesztendő össze a szemléletességgel, bemutatással, mint módszerformával. Akkor is lehet szemléletes egy előadás, ha pl. nem foglalkoztatja kifejezetten az érzékelő apparátusokat. (Események, tények színes megjelenítése, képzelet foglalkoztatása.) Pl. egy-egy előadás szemléletességét erősen befolyásolja annak *szere-*

kezete, felépítése. „A világos szerkezet feltétele annak, hogy a mondanivalót, a tárgyalt dolgot, jelenséget a hallgatók maguk elé tudják képzelni.” (VII. 107.) Amennyiben megvalósítható, célszerű, ha az előadó felírja a táblára, vagy más módon közli hallgatóival előadásának vázlatát, menetét. „Ha előre látják, hogy milyen problémákról lesz szó és milyen sorrendben, minek a bizonyítása, tisztázása, megvilágítása felé halad az előadó, ez már eleve felidézi és rendezzi a megértéshez szükséges képzet- és fogalomanyagot, aktivizálja mind a reprodukzív, mind a produktív fantáziát.” (VII. 107.)

A tudományos ismeretterjesztés hatásosságát nagymértékben növeli, ha az előadó tudatosan törekszik az *érdekességre*. Az érdeklődés hiánya, az érdektelenség sokszor a szenvtelen, „száraz”, konkrét példákat, idézeteket, hasonlatokat, elképzeltetéseket (belső szemlélet!), színes leírásokat, érdekes szemelvényrészleteket, tárgyi szemléltetési anyagot, stb. nélkülöző előadásokra vezethető vissza.

A jó előadás tartalmi és formai, módszertani és pszichológiai követelményeiből mindezt csak ízelítőnek szántuk. Számuk sokkal több, mint amennyit felsoroltunk, mint amennyire utaltunk.

Abból a célból, hogy a népműveléssel, közelebbről az ismeretterjesztő munkával gyakorlatilag foglalkozó előadók sokszor nem könnyű és felelősségteljes munkáját megkönnyítsük, az ismeretterjesztő munka eredményességét, határfokát növeljük, kívánatos lenne a Népművelési Intézet által szerkesztendő és kiadandó, felnőttek oktatásával foglalkozó kézikönyvet, módszertant a megnövekedett előadógárda rendelkezésére bocsátani.

Tóth Gyula

IRODALOM:

- I. A Magyar Szocialista Munkáspárt művelődési politikájának irányelvei. (Kossuth Könyvkiadó, 1958.)
- II. A Magyar Szocialista Munkáspárt VII. kongresszusa. (Kossuth Könyvkiadó, 1959.)
- III. Katona Imréné: A szocialista népművelés fogalma. Népművelési Értesítő, 1960. 1. szám.
- VI. Népművelési ismeretek I. Budapest, 1960. Tankönyvkiadó.
- V. Ismeretterjesztés, I. Népműv. Intézet, Budapest, 1960. (Kéziratként.)
- VII. Nagy Sándor: Az oktatás elmélete. Budapest, 1960.
- VIII. Bakonyi Pál: A szemléletesség elve és módszerei az ismeretterjesztésben. Népművelési Értesítő, 1960. 1.

Gácsi Mihály: Tabán.

Sáros András: Új tantárgy.

Illés Sándor: Tiszazug. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1961.

Nehéz lenne *Illés Sándor* könyvének pontos műfaji meghatározását adni. Ez a 11 ív terjedelmű könyv kísérletnek számíthat; magán viseli az írói jószándék minden törekvését és a kísérlet megannyi hibáját. Az első 10–15 oldal után monográfiai igényességre gondolunk, majd szociográfiai tanulmányt várnánk, és riportzást kapunk. Ez utóbbi aztán túlságosan is olvasmányossá teszi a kötetet; nem tudománytalanná, de a tények konkrét közlése helyett bőbeszédűvé, felesleges példákkal hígítottá. A szerzőnek nagyobb gondot kellett volna fordítania arra, hogy miről mennyit mond és hogyan. Ehelyütt a könyvben fellelhető aránytalanságokra gondolunk, de az írói pontosságára is.

Kezdjük talán az elején! A szerző *Tiszazug* címet adta munkájának, és közben csak *Nagyrévre* indult, csak Nagyrévről akart írni. Nagyrév pedig nem a Tiszazug, csak egy község a Tiszazugban, és ezt Illés Sándor is nagyon jól tudja. Értjük jóindulatú félreértését; tudjuk, hogy a móríci értelmezésben használja ezt a címet. Félreérthető, mert tájfelrajzi egységekre is gondolhatunk, és a többség elsősorban erre gondol. Szerencsésebb megoldásnak találnánk, ha Illés Sándor könyve Nagyrév címmel jelent volna meg, de még kifejezőbb lenne – tekintettel arra, hogy nem ad teljességre törekvő leírást a községről –, ha „Adalékok Nagyrév régi és mai életéről” címet viselné a kötet.

Hasonlóképpen kifogásolhatjuk a könyv szerkesztését is. „A történelem”: ezt a címet kapta az első fejezet, avagy a bevezető, mely a Tiszazug őskori történetétől – ha nagyon vázlatosan – az 1950-es évek végéig tárgyalja a Tiszazug és Nagyrév történetét. Az is meggondolandó, hogy ebben a munkában – és a hasonlóakban – szükséges-e egyáltalán olyan messzire visszamenni – az őskori településekig –, mint Illés Sándor tette. Méginkább kritikus az a tény, hogy ebből a részből hiányzik a századforduló Nagyrévének története. Gondolunk itt elsősorban az aratósztrájkokra, az agrár szocialista mozgalom nagyrévi vonatkozásaita. Ezt a hiányt a következő – A senki szigete – fejezetben sem pótolja a szerző, az meg éppen tévedés, hogy a Tiszazug című könyvben tiszavárkonyi eredetű dokumentumot közöl, és arra hivatkozik. A nagyréviek is jónéhány beadványt kelteztek a századfordulón: a kenyérnélküliség megszüntetéséről a hatóságok különböző intézkedéseit kérték. Alaposabb levéltári kutatás hiányát érezzük abból a tényből is, hogy a főispáni regisztraturában szereplő nagyrévi iratokról nem tesz említést a szerző. A község felszabadulás előtti történetét tárgyaló fejezet csak azért nem vált felszínessé, mert Illés Sándor nagyszerű érzékkel megkereste az apróbb momentumok közötti összefüggéseket, és ezekből a valódi helyzetet tükröző következtetéseket vont le. Ugyanezt mondhatjuk az 1920–30-as

évek Nagyrévének leírására is, de hozzá kell tenni, hogy ezeknek az évtizedeknek elemzését eddig még sehol sem publikált mutatók egész sorával végzi a könyv írója. Ezért is tartjuk ezt a részt a könyv legsikerültebb részének.

Színes, jól sikerült, elemző leírásokkal folytatódik a könyv Nagyrév utolsó másfél évtizedének fejlődéséről. Szerencsés keveréke ez a műfaj a szociográfiának és a riportnak. Élvezetes olvasmány, remekbe készült portrékkal tűzdelve. Valamit azonban meg kell jegyeznünk: – túlságosan rózsaszínűnek érezzük a kapott képet. Nem a könyv optimista hangja ellen szólunk, amikor ezt kifogásoljuk, hanem a nagyrévi emberek régi keserveinek feltáratlansága ellen. Nem tudjuk, hogy a szerző az 1950-es években járt-e

Nagyréven, de ha járt, akkor tudja, hogy az akkori helytelen gazdaságpolitika milyen károsan befolyásolta a község gazdasági fejlődését és természetesen az emberek gondolkodásmódját is.

Illés Sándor a gyakorlott újságíró tollával nagy lelkesedéssel rajzolja meg a nagyréviak életét. Ez mindenképpen követendő minden újságíró számára, de érzésünk szerint helyenként túlon túl jól sikerültek és egy kicsit „mérnöki” munkával készültek az egyes alakok rajzai.

A könyv, hibái ellenére is, nagyon hasznos, élvezetes olvasmány, feltétlenül úttörő munka, de ismerve Illés Sándor képességeit, egy újabb könyvétől többet várunk. Úgy hisszük, nem is fogunk csatlódni.

Szabó Lajos

M. Somlyai Magda: Szabadulás és magvetés (Az 1945-ös földreform történetéből)

A Magyar Történelmi Társulat és a Hazafias Népfront Könyvtára 4. szám

Szolnok megyével foglalkozó történelmi művek sorában értékes és figyelemre méltó munkával gazdagodtunk. A szerző, aki a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkatársa, nem ismeretlen a Szolnok megyei olvasók előtt, hiszen a SZÁZADOK 1957-es évfolyamában megjelent „Túrkevei szegényparasztnak küzdelme a földért 1945–46-ban” című, legújabbkori történelmünk fontos kérdését tárgyaló és feltáró munkáját szívesen fogadták nemcsak a történelemmel foglalkozó szakemberek és pedagógusok, hanem a 45-ös földreformban sorsdöntő szerepet játszó túrkevei és kunsági parasztnak is.

A szerző újabb tanulmánya már szélesebb horizontú. Nemcsak a túrkevei viszonyokat ismerteti, hanem kiterjed egész Szolnok megyére. Az 1945-ös földreform történetéről az egész országra vonatkozó megállapításokat, hiteles képet

adni ma még nem lehetséges – állapítja meg a szerző –. „Előbb a helyi: községi, járási, megyei feldolgozások százainak kell napvilágot látni.” Ezért tesz kísérletet ez a munka is arra, hogy az adott lehetőségek szerint történetileg elemezze egy megyében a földreform körülményeit. Mivel azonban célja nemcsak helytörténetírás, hanem eljutni a földreform általános érvényű tételeihez is – az egyedül lehetséges módon, az egyedi jelenségek vizsgálatán keresztül – a helyi történet, a helyi problémák feltárása mellett tehát általánosításokkal is megpróbálkozik.”

A 12 íves tanulmány elérte a célját. A kérdéses időszak történetére vonatkozó gazdag levéltári forrásanyag alapján sikerült reális képet rajzolni a megye gazdasági helyzetéről, a földreform lefolyásáról, a szövetkezeti mozgalom kezdeti éveiről. S Szolnok megye sajátos gazdasági és társadalmi múltjából következik

az is, hogy „a legdöntőbb kérdésekben az ország nagyobbik része jellemző módon érkezett el 1945-höz – kivételt velem szemben lényegében csak a dunántúli megyék jelentik. Ennek megfelelően földreformja is sok általánosítható vonást tartalmaz”. A szerző ezen a téren is figyelemre méltó eredményeket ért el. Az általánosító megállapításait megfelelő statisztikai és levéltári adattal bizonyítja. A tanulmány szövegében idézett rengeteg, Szolnok megyén kívüli adat vagy a függelékben közölt dokumentumok alapján világosan látszik, hogy a földreform lefolyása az ország területének nagy részén, de különösen az alföldi megyékben a Szolnok megyei eseményekhez sokban hasonlóan ment végbe.

Nincs helyünk arra, hogy részletesen ismertessük a tanulmány fontosabb megállapításait, de néhány gondolatot szükségesnek tartunk leszögezni.

a) Szolnok megye legújabbkori történetének fontos fejezetét sikeresen ábrázolta a szerző ebben a munkájában. S egy tervezett megyei monográfia követelményeink is maradéktalanul megfelel.

b) Kutatók, vagy a kérdés iránt érdeklődők haszonnal forgathatják a kötetet, mert úttörő megállapításai, munkamódszere, a benne közölt sok adat egyaránt segítségükre lesz.

c) Helytörténetkutatók, honismereti szakkörök Szolnok megyében folytathatnák a munkát olyképpen, hogy a községekre vonatkozó anyagot részletes helyi feldolgozássá bővíthetnék. Kiegészítve a földosztó bizottságok tagjainak visszaemlékezéseivel és a korra vonatkozó tárgyi és helytörténeti anyag gyűjtésével.

d) A tudományos ismeretterjesztésben nagyszerű forrásanyagként és előadásanyagként használható nemcsak a gazdag anyagával, megállapításaival, hanem a kor hangulatának nagyszerű visszaadásával.

e) S nem kis érdeme a tanulmánynak, hogy a tudományos igény szem előtt tartása mellett, élvezetes olvasmánynak hat. Ezért bárki haszonnal és élvezettel olvashatja, akit népünk múlt és jelen sorsa érdekel. Helyesen tette tehát a Hazafias Népfront és a Magyar Történelmi Társulat, hogy az értékes és élvezetes tanulmányt ízléses köntösben megjelentette.

Kaposvári Gyula

A TÁRSULAT ÉLETÉBŐL

A megyei elnökség határozata a járási és városi elnökségek munkájáról

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megyei elnöksége 1961. december 15-i ülésén megtárgyalta a járási, városi elnökségek munkáját. Az elnökség a részletes vita alapján értékelte a vidéki elnökségek tevékenységét és hozott határozatot a munka további javítására.

I.

Az elnökség megállapította, hogy az országos és megyei közgyűlés határozatai a gyakorlatban kezdenek megvalósulni. Az egyes elnökségek kezdik felismerni a szervezett és céltudatos ismeretterjesztő munka jelentőségét. Törökszentmiklós, Mezőtúr, Kisújszállás városok elnökségei az ismeretterjesztő munka elvi, gyakorlati irányításának aktív részesei. A többi elnökségek munkájában is van némi előrelépés, a kunszentmártoni és szolnoki járások elnökségei viszont csak papíron léteznek.

A fejlődés ellenére a legtöbb hiba a tartalmi munkában jelentkezik. Ezen a téren az elnökségek munkájában még sok javítani való van. Az ismeretterjesztés tartalmi és módszertani kérdései nincsenek rangjukra emelve. Előadói konferenciák, ankétok, módszertani viták szinte teljesen hiányoznak az elnökségek munkájából. A megyei elnökség sem hívta fel a figyelmet erre, és nem kérte számon ezeknek a feladatoknak a végrehajtását.

Az ismeretterjesztő munkát jelentős mértékben gátolja az alsóbbszintű együtt-

működés hiánya. A TIT járási, városi elnökségek is – az egész program megvalósítása érdekében – többet tehettek volna a helyes együttműködésért.

A járási, városi elnökségek az ismeretterjesztő évad előkészítése, lezárása mellett nem fordítottak kellő figyelmet arra, hogyan irányítsák a szervezetek munkáját.

Az országos és megyei elnökségek határozatai a járási, városi szakcsoportok létrehozására vonatkozóan csak részben lettek végrehajtva. A határozat végrehajtását nagymértékben gátolja az, hogy a szakcsoportok jelentőségét maguk a járási, városi titkárok sem értik. A járások és városok ezirányú munkájukhoz a megyei elnökségtől is több támogatást, útmutatást várnak. Ugyanakkor a megyei szakosztályok vezetőségei is több helyszíni segítséget nyújtsanak a szakcsoportok munkájához.

Az elnökségek működésén belül javítani kell az ügyvezető elnökségek munkáját. Valamennyi területen el kell érni, hogy rendszeresen tevékenykedjenek, havonként tanácskozáson a helyi ismeretterjesztés elvi és módszertani kérdéseit vitassák meg.

II.

1. A megyei ügyvezető elnökségek gondoskodjanak arról, hogy PB 1961. január 10-i határozatát a járási és városi elnökségek megismerjék.

a) A megyei elnökség tagjai állandóan

vegyenek részt járási és városi ügyvezető elnökségek ülésein. Ahol ilyen nem működik, a legsürgősebben létre kell hozni azokat.

- b) A járási és városi elnökségek legközelebbi ülésükön tárgyalják meg a megyei elnökség december 15-i határozatának végrehajtásával kapcsolatos feladataikat.

Határidő: 1962. febr. 15.

Felelős: a megyei titkár.

2. Az ügyvezető elnökségek havonta, a járási, városi elnökségek negyedévenként – a megyei elnökségi ülést követően – vitassák meg a helyi ismeretterjesztő munka egy-egy fontos elvi, módszertani és gyakorlati kérdését.

Határidő: folyamatos.

Felelős: a járási és városi elnökök.

3. A megyei szakosztályok vezetőségei a fokozatosság elvének betartásával készítsenek tervet a járási és városi szakcsoportok megalakítására, segítésére.

- a) A tervekben központi kérdésként kell előtérbe állítani az előadók felkészítését. A szakosztályok vezetőségei havonként előzetes beütemezés alapján tartsanak a járási szakcsoportok számára helyszíni ankétot, vitát.

b) A megyei elnökség és a szakosztályvezetőségek tagjai vegyenek részt az előadások ellenőrzésében.

Határidő: 1962. febr. 10.

Felelős: a megyei titkár és m. szakosztály-elnökök.

4. A járási és városi elnökségek vizsgálják meg, hogy a jóváhagyott ismeretterjesztő tematikákban milyen témák vannak, amelyeknek keretében, vagy amelyekhez kapcsolódva feldolgozhatják az SZKP XXII. kongresszusának legfontosabb tanításait.

A különböző akadémiákon a tartalmi egységhez kapcsolódóan legalább egy-egy témát fel kell dolgozni.

Határidő: 1962. ápr. 15.

Felelős: a járási és városi titkárok.

5. A járási és városi elnökségek na-

gyobb figyelmet fordítsanak a tartalmi munka javítására.

- a) Az ismeretterjesztő évad befejezéséig két ízben tartsanak a legfontosabb témákból előadói konferenciát. Megyei előadói igényüket febr. 10-ig jelentsék be.

b) Az ellenőrzési terv alapján az elnökség valamennyi tagját kapcsolják be a szakszerű ellenőrzésbe.

Határidő: folyamatos.

Felelős: a járási és városi elnökök, titkárok.

6. A megyei elnökség 1962. augusztusában a járási, városi szakcsoportok vezetői számára rendezzen 3-4 napos továbbképzést.

Határidő: 1962. augusztus 31.

Felelős: a megyei titkár.

TIT Szolnok Megyei Elnöksége.

Előadások

1961. december 8-án a műszaki szakosztály rendezésében *Novák Péter* tartott előadást *Szolnok város fejlődéséről*, a városrendezési tervekről.

A megyei szervezet biológiai szakosztálya az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének gyógyszerész csoportjával közösen 1961. december 22-én előadásokat szervezett tagjai részére. – *Dr. Novák István* egyetemi tanár „*Tapasztalatok a bakui gyógynövénykonferencián*” címmel számolt be élményeiről, s. előadását színes diafilmek vetítésével kísérte. Ezt követően *dr. Szele Béla* tartott előadást „*Új gyógyszerkészítmények farmakológiai vonatkozásai*” címmel.

Előadói konferencia

1962. január 6-án a biológiai szakosztály megyei előadói konferenciát szervezett, melyen *dr. Krámer Miklós* a *reguláció biokémiai kérdéseiről* beszélt.

Klubest

Dr. Ferenczi György 1962. január 19-én az egészségügyi szakosztály klubestje keretében számolt be a Német Demokratikus Köztársaságban tett tanulmányútról. Beszámolóját képek és színes diafilmek vetítésével kísérte.

Kiállítás

A műszaki szakosztálynak a szolnoki papírgyárban működő TIT-csoportja összegyűjtötte a gyár 25 éves múltjára vonatkozó dokumentumokat, s az anyagot 1961 novemberében kiállítás keretében

mutatta be. A példamutató kezdeményezés igen nagy érdeklődést váltott ki a gyár dolgozóinak körében.

Személyi hírek

A megyei szervezet 1962. január 15-i hatállyal *Kozák Jánosné*t bízta meg a szolnoki városi titkári teendők ellátásával.

A még tavaly megüresedett megyei társadalomtudományi szaktitkári helyre 1962. február 1-én *Somlyódi János* nyert kinevezést.

Lévai István

MEGJELENT

SZOLNOK MEGYE 1918/19-BEN

című kötet, amely a Magyar Tanácsköztársaság Szolnok megyei emlékeit dolgozza fel. Részletesen ismerteti a magyar Vörös Hadsereg hősi harcait a tiszai fronton.

Számos korabeli fénykép és dokumentum egészíti ki a szöveget.
Ára: 14,- Ft. Kapható a Szolnok megyei földművelésügyi és erdőgazdálkodási igazgatóság boltokban.